

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Управління залученими коштами в банку

Студента 2 курсу 6м групи
Спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Касинського
Євгена
Ігоровича

Науковий керівник
канд.екон.наук,
доцент

Плісак Тетяна
Олександрівна

Гарант освітньої програми
д-р екон.наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗАЛУЧЕНИМИ КОШТАМИ БАНКУ	
1.1. Економічна сутність залучених коштів банку та їх класифікація	6
1.2. Мета, сутність, завдання, принципи управління залученими коштами банку	11
2. ДІАГНОСТИКА УПРАВЛІННЯ ЗАЛУЧЕНИМИ КОШТАМИ БАНКУ ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ»	
2.1. Аналіз залучених коштів банків України.	19
2.2. Аналіз динаміки, обсягів, структури та якості залучених коштів в банку	
2.3. Дослідження стану управління залученими коштами банку	25
3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗАЛУЧЕНИМИ КОШТАМИ БАНКУ.	
3.1. Досвід закордонних банків щодо управління залученими коштами	42
3.2. Розвиток інфраструктури управління залученими коштами банку	51
3.3. Збалансування джерел залучення коштів в банку	56
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	79

ВСТУП

Актуальність дослідження. Залучені кошти є найбільшою частиною фондування банку, вони в декілька разів перевищують його власні кошти. Обсяг залучених коштів в деяких банках може перевищувати 75% від усього об'єму фондування. Залучені кошти – без сумнівів можна вважати основним джерелом формування ресурсів комерційного банку, що спрямовуються на проведення активних операцій, тому обрана тема є надзвичайно актуальною. Крім того, зміна векторів розвитку банківської системи України у бік імплементації міжнародних стандартів обліку та звітності призвела до того, що змінились підходи до трактування поняття «залучені кошти». Якщо раніше до них відносились абсолютно всі статті пасивів, окрім власного капіталу, то зараз за інструкціями з банківського обліку вони називаються «зобов'язаннями» банку, а більшість фахівців в термін «залучені кошти» включає тільки ті кошти, які були акумульовані банком в операціях депозитного або розрахункового характеру. Ті ж кошти, які були отримані банком від інших банків чи Національного банку України відносяться до «запозичених коштів», що разом із запозиченими коштами складають весь об'єм фондування. Наведені вище фактори зумовлюють необхідність дослідження даної проблематики.

Ступінь дослідженості проблеми. Ресурсна база діяльності банків України є предметом аналізу великої кількості вчених, як зарубіжних, зокрема, П. Роуза, Е.Дж. Долана, Р. Сміта, Дж.Ф. Сінкі, та ін., так і вітчизняних (О.Я. Стойко, Парасій-Вергуненко, А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М., тощо). Серед сучасних дослідників, що приділяли увагу питанням залучених коштів, особливостям формування залучених коштів та ефективності їх управління, варто відзначити таких науковців, як С.В. Землячов, Д.Б. Клименко, Ж.М. Довгань, С.М. Павлюк тощо. Проте, проблема управління залученими коштами банку на сьогодні не досліджена в повному обсязі, а присутність проблемних аспектів в діяльності вітчизняних банків щодо управління залученими коштами зумовлює актуальність та необхідність подальшого дослідження.

Метою дослідження є розкриття теоретико-методологічних засад з управління залученими коштами банку.

Для досягнення поставленої мети будуть вирішені наступні **завдання**:

- розглянути теоретичні положення управління залученими коштами банку;
- розкрити економічну сутність залучених коштів банку та їх класифікацію;
- охарактеризувати основні індикатори якості залучених коштів банку;
- сформулювати мету, сутність, завдання принципи управління залученими коштами банку;
- здійснити діагностику управління залученими коштами (за матеріалами ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ»);
- розглянути базу нормативно-правового регулювання управління залученими коштами банків;
- проаналізувати динаміку, обсяги, структуру та якість залучених коштів банку;
- дослідити стан управління залученими коштами банку;
- розробити методи удосконалення управління залученими коштами банку;
- проаналізувати досвід закордонних банків щодо управління залученими коштами;
- розробити методи розвитку інфраструктури управління залученими коштами банку.

Об'єктом дослідження є система управління залученими коштами банку та проблеми, що перешкоджають практичному використанню таких методів.

Предметом дослідження є методичні підходи до управління залученими коштами банку.

Випускна кваліфікаційна робота ґрунтується на дослідженні методів управління залученими коштами ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ», який засновано в 2005 році. ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА

ЗАОЩАДЖЕНЬ» - універсальний банк, що надає повний спектр фінансових продуктів і банківських послуг фізичним та юридичним особам на підставі ліцензії НБУ № 221 від 24.10.2011 [74].

Для виконання поставлених завдань було використано наступні **методи досліджень**:

- методи теорії пізнання, які допоможуть розглянути та охарактеризувати сутність та основні принципи управління залученими коштами банку;
- методи економічного аналізу (порівняння і групування, визначення середніх величин, методи комплексної оцінки, метод економічного прогнозу), за допомогою яких буде здійснено аналіз фінансово-господарської діяльності досліджуваного банку, а також розроблено шляхи удосконалення системи управління залученими коштами банку.

Практичне значення дослідження полягає у розробці методів удосконалення управління залученими коштами, які дозволять ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» більш ефективно використовувати залучені кошти та підвищити ефективність фінансової діяльності банку в цілому.

Інформаційна база дослідження. При виконанні роботи використані підручники та навчальні посібники, наукові статті та монографії, Інтернет-джерела, а також дані фінансової звітності досліджуваного банку.

Наукові публікації: Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи опубліковані у науковій статті на тему «Управління залученими коштами банку».: Стратегії розвитку фінансового ринку України: зб. наук. ст. студ. заоч.форми навч. / відп. ред. Н.П. Шульга. – Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2018. – Ч.1. – с. 328-332.

Обсяг і структура випускної кваліфікаційної роботи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗАЛУЧЕНИМИ КОШТАМИ БАНКУ

1.1. Економічна сутність залучених коштів банку та їх класифікація

До залучених коштів банку належать залишки коштів на поточних, бюджетних рахунках клієнтів, ощадні та строкові вклади фізичних та юридичних осіб, вклади до запитання, різні види депозитних рахунків, зокрема умовні, цільові депозити, депозити в іноземній валюті, а також кошти на кореспондентських рахунках інших банків.[2]

Сучасна банківська практика характеризується великою розмаїтістю депозитів і депозитних рахунків. Це пояснюється прагненням банків в умовах сегментованого висококонкурентного ринку найповніше задовольнити попит різних груп клієнтів на банківські послуги і залучити їхні заощадження та вільні грошові капітали на банківські рахунки.

За економічним змістом депозити можна поділити на групи:

- депозити до запитання;
- строкові депозити;
- ощадні вклади.

Депозити можна також класифікувати й за іншими ознаками: за термінами, за видами вкладів, умовами вкладання і вилучення коштів, виплачуваними відсотками, можливістю одержання пільг щодо активних операцій банку тощо.

Депозити до запитання представлені різними рахунками, з яких їхні власники можуть одержувати готівку на першу вимогу шляхом виписування, розрахункових документів, використання платіжних карток. До депозитів до запитання в банківській практиці належать:

- кошти, які зберігаються на поточних та депозитних рахунках державних, акціонерних підприємств, підприємств малого та середнього

бізнесу, а також фізичних осіб-підприємців (часто в банківській сфері вони становлять сегмент корпоративних клієнтів);

- кошти фондів різного призначення в період їх витрачання;
- кошти на рахунках місцевих органів влади та інших бюджетних рахунках;
- кошти на кореспондентських рахунках інших банків;
- кошти на поточних, депозитних та карткових рахунках фізичних осіб;
- кошти в розрахунках.

Строкові депозити та ощадні вклади становлять найстійкішу частину депозитних коштів, оскільки досить легке прогнозування їх залишків дозволяє банку більш ефективно управляти ліквідністю. Строкові депозити - це кошти, внесені в банк на фіксований термін. Вони поділяються на:

- строкові депозити;
- депозити з попереднім повідомленням про вилучення коштів. [2]

Розглянувши сутність та види залучених коштів, слід визначити сутність управління ними, а також дослідити найбільш вживані методи управління.

Метою управління залученими коштами є залучення достатнього обсягу коштів з найменшими операційними витратами для фінансування тих операцій, які має здійснити банк.

Банки є насамперед підприємствами, що спеціалізуються на посередницькій діяльності, яка пов'язана, з купівлею вільних грошових коштів на ринку, та їх продажем підприємствам та населенню. За таких умов для банків є однаково важливими як операції із залучення коштів, так і з їх розміщення.

Проаналізувавши вищевикладене, доцільно дати таке визначення залучених коштів – це сукупність тимчасово вільних коштів клієнтів (в національній або іноземній валюті), які були залучені банком на певних умовах і на визначений термін, з умовою подальшої виплати процентів вкладникам, і які забезпечують банку необхідний обсяг для здійснення активних операцій і

виконання нормативних вимог за законодавством і є складовою фондування банку.

Одночасно через банки здійснюється фінансування різних галузей економіки, операції з цінними паперами, посередницькі угоди, управління майном. Тому ефективне використання залучених коштів банку багато в чому впливає на стабільність і динамічність розвитку всієї національної економіки.

Банк не може стабільно проводити кредитні операції в умовах обмеженості ресурсної бази. Тому необхідно визнати, що вагоме місце у складі фондування банківської установи посідають Залучені кошти. Одним з видів залучених коштів є депозитні вклади.

Депозити вклади – одне з найважливіших джерел надходження грошових коштів банку. Їх залучення потребує значних маркетингових зусиль. Оптимальний обсяг залучених банком депозитних вкладів визначається безпекою та дохідністю їх розміщення. При зниженні якості кредитного портфеля та інших активів, що обертаються на ринку, банк змушений обмежувати приплив депозитних вкладів до рівня, адекватного їхній реальній ефективності.

У розвинутій ринковій економіці депозитні операції є одним із найважливіших секторів грошового ринку. Масштаби депозитних операцій визначаються наявністю на фінансовому ринку вільних грошових коштів.

Ринок депозитів юридичних осіб менш чутливий до коливань. Тому ставки за депозитами юридичних осіб менше залежать від чинників короткострокового характеру і за розміром ближчі до ставок за депозитами фізичних осіб, ніж до ставок за міжбанківськими кредитами. Депозитні ставки для фізичних осіб найпривабливіші. Це зумовлено об'єктивними причинами: термін депозитів для фізичних осіб – найбільший, а ринок – відкритий для ширшого кола клієнтів порівняно з ринком міжбанківських кредитів або ринком депозитів юридичних осіб.

На ринок депозитів фізичних осіб впливають чинники загального економічного розвитку – такі як рівень інфляції, нестабільна економічна та

політична ситуація, курс національної валюти, дисконтна ставка Національного банку України. Депозити – це грошові кошти, які розміщують їхні власники в банку для зберігання та зараховуються на відповідні рахунки на визначений термін з виплатою обумовлених відсотків [69, с. 44].

Важливим чинником зміцнення ресурсної бази кредитування є оптимізація джерел формування залучених коштів. Банк повинен сформувати найефективнішу комбінацію джерел коштів для створення своєї ресурсної бази. Найдешевшим видом залучених коштів до є залишки коштів на розрахункових та поточних рахунках клієнтів.

Кошти клієнтів у вкладах до запитання зберігаються на поточних рахунках, які відкриває банк для кожного клієнта. У будь-який момент вони можуть бути зняті готівкою з відповідного рахунку або перераховані на вимогу клієнта на інші рахунки в банках.

Вітчизняні банки здебільшого не здійснюють виплати за залишками на депозитних рахунках до запитання, оскільки розміри цих залишків дуже нестійкі та слабопрогнозовані. Значну частку коштів до запитання, банки використовують для забезпечення необхідного рівня ліквідності та формування обов'язкових резервів у формі залишків на кореспондентському рахунку в Національному банку України.

Водночас у повсякденній банківській діяльності складається ситуація, коли клієнти не використовують одразу всі кошти, що надходять на їхні поточні рахунки, залишаючи певну частину в розпорядженні банку на деякий термін. Цю частину коштів у вкладах до запитання банк використовує здебільшого у формі вкладень у найкоротші за терміном повернення кредитно-інвестиційні активи. У цьому разі він отримує можливість заробляти, розміщуючи вільні залишки на поточних рахунках у відповідні дохідні активи, а відтак сплачувати певний відсоток власникам депозитів до запитання за користування їхніми грошима. Платність вкладів цього типу дає змогу, у свою чергу, залучати ще більші обсяги грошових коштів, розширювати коло

операцій та збільшувати їх обсяги, що неодмінно сприятиме підвищенню конкурентоспроможності банку [76].

Не всі Залучені кошти можуть бути використані банком для здійснення кредитних операцій. Банківська установа повинна завжди мати в наявності необхідні грошові кошти для виконання взятих на себе зобов'язань щодо забезпечення своєчасного повернення коштів своїм клієнтам. Вкладники мають бути впевнені в надійності банку. Тому в банку створюється обов'язковий резерв ліквідності, що має гарантувати повернення коштів вкладникам.

Банки в усіх країнах забезпечують вкладникам резервний запас на випадок можливих втрат; передбачаються також різноманітні форми прямого і непрямого страхування. Втрата вкладниками впевненості щодо стійкості банків може призвести до масового вилучення вкладів, що вкрай негативно вплине на банківську систему в цілому.

Для банківських установ гострим є питання оптимізації структури залучених коштів за сумами і термінами. Фахівці рекомендують при аналізі балансового звіту банківської установи використовувати коефіцієнт співвідношення позик і депозитів. Цей коефіцієнт характеризує здатність банку залучати депозити для підтримки своїх кредитних операцій та його можливість давати в кредит ці депозити. Більш високий рівень цього співвідношення відображає більший елемент ризику: можуть мати місце менша ліквідність, негативні економічні умови внаслідок впливу депозитів. Навпаки, низький рівень цього коефіцієнта відображає недостатні можливості кредитування або небажання банку брати на себе ризик при наданні позики [61, с. 175].

Передумовою здійснення науково обґрунтованого управління депозитними операціями банківської установи є попередній аналіз стану, структури і використання ресурсної бази та пасивних операцій [16, с. 30].

Стратегічні інструменти управління депозитами банку включають заходи, спрямовані на зміцнення його позицій на депозитному ринку, що передбачає врахування всього комплексу чинників, які створюють зовнішнє середовище для банківської діяльності. Тактичні інструменти управління депозитними

операціями в банку включають заходи поліпшення внутрішньої організації депозитної роботи: удосконалення правил і порядку здійснення депозитних угод, поліпшення роботи персоналу банку, який займається пасивними операціями, пошук нових форм роботи з клієнтами, зменшення ймовірності ризику та нерациональних рішень тощо.

У стратегічному плані управління депозитною діяльністю банку спирається на маркетинг депозитного ринку, регулювання попиту і пропозицій депозитних послуг. У тактичному плані управління депозитними операціями банку передбачає, насамперед, налагодження чіткого моніторингу кількості та якості свого депозитного портфеля.

При визначенні стратегії управління активами і пасивами банку доводиться стикатися з такою проблемою, як збалансованість між встановленням прийнятної процентної ставки на залучення коштів і оцінки ймовірності впливу залучених коштів у будь-який момент часу. Для цього банки намагаються вирішити нелегке завдання щодо створення вигідних умов для залучення коштів у потрібному обсязі з мінімальними процентними витратами.

Таким чином, управління залученими коштами банку – складний і багатогранний процес, сутність якого полягає в пошуку та реалізації на практиці найбільш ефективних рішень щодо формування, розподілу й використання грошових коштів.

1.2. Мета, сутність, завдання, принципи управління залученими коштами банку

Скорочення інвестицій у розвиток вітчизняної економіки призводить до підвищення ролі нагромадження та використання внутрішнього ресурсу для відновлення економічної стабільності. Досвід країн з розвинутою ринковою системою підтверджує, що головною функцією банківських установ є сприяння мобілізації заощаджень суб'єктів господарювання, спрямування їх у напрямку найефективнішого використання, опосередковано збільшуючи загальну масу

інвестицій та потенціал економічного зростання. Саме банки виконують важливу функцію мобілізації тимчасово вільних коштів і перетворення їх у реальний капітал за допомогою здійснення кредитних, інвестиційних та інших операцій, забезпечуючи потребу економіки у додаткових ресурсах. Тому забезпечення стабільного і ефективного розвитку банківської системи, у тому числі оптимізація ресурсного потенціалу банку та мінімізація наслідків фінансових криз, має бути одним із основних напрямів управління банківською діяльністю [21, с. 29].

Наведене свідчить, що в забезпеченні стабільності і надійного функціонування в нашій державі банків важливу роль відіграє формування науково обґрунтованої банківської політики, основним елементом якої є депозитна політика.

Депозитна політика є основою всього процесу управління банківської установи, тому що саме параметри ресурсної бази і визначають всю подальшу діяльність банку. Розроблена і письмово зафіксована депозитна політика є наріжним каменем досконалого управління залученими коштами банку, оскільки визначає стандарти і параметри дій банківської установи у названому напрямку. Це пов'язано з тим, що основна частина банківських ресурсів створюється у процесі проведення депозитних операцій, від ефективності і правильності організації яких залежить у кінцевому результаті стійкість функціонування банківської установи.

Існує пряма залежність між заощадженнями, споживанням і депозитною політикою, тому кожен банк включає в механізм банківського менеджменту розробку і реалізацію депозитної політики. При цьому напрями депозитної політики визначаються умовами залучення грошових коштів та вкладенням їх у активні операції.

Отже, залучаючи кошти банк має враховувати два основні параметри – їх вартість та обсяг.

Для забезпечення запланованої структури, обсягів та рівня витрат за депозитними зобов'язаннями банк використовує декілька методів залучення

коштів, які можна об'єднати у дві групи – цінові та нецінові методи управління залученими коштами.

Сутність цінових методів полягає у використанні відсоткової ставки за депозитами як головного важеля в конкурентній боротьбі за вільні кошти фізичних та юридичних осіб. Підвищення запропонованої банком ставки дозволяє залучити додаткові ресурси. І навпаки пониження депозитної ставки дозволяє уникнути надлишку залучених коштів.

Нецінові методи управління залученими коштами банку базуються на використанні різноманітних прийомів заохочення клієнтів, які прямо не пов'язані зі зміною депозитних ставок. До таких прийомів, належить реклама, поліпшений рівень обслуговування, розширення спектра пропонованих банком рахунків та послуг, комплексне обслуговування, додаткові види безкоштовних послуг, розташування філій у місцях, максимально наближених до клієнтів, пристосування графіка роботи до потреб клієнтів тощо. В умовах загострення конкурентної боротьби в банківській сфері слід велику увагу приділити саме неціновим методам управління, оскільки підвищення депозитних ставок має обмеження і не завжди такий метод управління можна застосувати. [2]

Нецінові методи управління ґрунтуються на маркетингових дослідженнях того сектору економіки, який є більш привабливим для обслуговування, а також на вивченні потреб клієнтів, розробці альтернативних депозитних продуктів, що пропонуються клієнтам банку. Застосування нецінових методів потребує більше часу, та довготривалих витрат. Спираючись на вищевказане доцільно застосовувати обидва методи, у разі застосування одного з методів управління залученими коштами, відповідна служба банку має порівняти заплановані витрати, при використанні цінового та нецінового методів.

У практиці роботи українських банків перевага надається ціновим методам управління, оскільки депозитні ставки не підлягають регулюванню і встановлюються менеджментом банку самостійно залежно від потреби в залучених коштах. Депозитні ставки значно відрізняються як у динаміці, так і від банку до банку. Нецінові методи управління ще не досить популярні у

вітчизняній банківській практиці, але загострення конкурентної боротьби та зниження загального рівня прибутковості спонукає банки до пошуку нових прийомів заохочення клієнтів. [2]

Отже, вагомим чинником цінових методів є визначення депозитної ставки. Зазвичай в банках встановлюються диференційовані ставки, що залежать від виду депозитних рахунків, строків розміщення коштів мінімальної суми вкладу. Відсоткова ставки за депозитними зобов'язаннями банку базується на аналізі співвідношення між депозитною ставкою та витратами банку, пов'язаними з обслуговуванням кожного виду депозитних рахунків. Якщо витрати банку за рахунком великі, наприклад, обслуговування поточних рахунків клієнтів, то використовується низька ставка, але більш доцільним є взагалі не нараховувати відсотки. Більшість банків покриття витрат з обслуговування депозиту перекладає на клієнта, стягуючи фіксовану комісію за кожну операцію, або встановлює вартість пакетного обслуговування з фіксованою кількістю операцій за рахунком.

На рівень ставки за депозитами також впливають попит і пропозиція коштів на ринку, ліквідність банку та умови вкладу. Основою формування депозитних ставок є визначення базової ринкової ставки, яка показує той мінімальний рівень прибутковості, що задовольнить вкладника у разі вкладення власних коштів в банк.

На рівень базової депозитної ставки впливають такі чинники:

- реальні темпи економічного росту;
- очікуваний рівень інфляції протягом строку вкладу;
- ймовірність втрати вкладених коштів або затримки їх повернення.

За своїм економічним змістом відсоткова ставка є вартістю грошей протягом певного часу, яка показує альтернативні варіанти їх розміщення та пов'язані з таким розміщенням ризики. Депозитна ставка вказує розмір компенсації за використання банком тимчасово вільних коштів вкладника протягом певного періоду. Вкладник що прагне збільшити свої заощадження також розглядає різні варіанти вкладення коштів - у підприємницьку діяльність,

купівлю реальних активів, придбання цінних паперів тощо. При виборі одного з напрямків вкладання вкладник прагне компенсувати втрачені можливості одержання прибутку, які передбачалися в інших варіантах. Щоб зацікавити потенційного вкладника в розміщенні грошей на депозитному рахунку, банк має компенсувати йому середній рівень прибутковості по всіх альтернативних для потенційного вкладника напрямках інвестування. Так визначається основна вартість позикових коштів, яка компенсує інфляційне зростання цін на товари та послуги, і тому відома як реальна відсоткова ставка. За підрахунками економістів реальні темпи росту для країн зі стабільною економікою перебувають у межах 2,5-5%. Вищі темпи можуть бути досягнуті на певних етапах розвитку, але періоди такого підйому не тривалі.

Реальна відсоткова ставка для будь-яких вкладень – це ставка на майбутній період, і в момент розміщення вкладу вона не відома. Отже, розрахунки відсоткових ставок за депозитом ґрунтуються на оцінці чи прогнозі рівня реального економічного росту, який очікується на період вкладення коштів.

Розрахунки виконуються за формулою визначення майбутньої вартості грошей FV:

$$FV = PV[1 + r/100]^n \quad (1)$$

де PV- теперішня вартість вкладень;

r – відсоткова ставка (річна, %);

n – кількість періодів вкладання коштів (роки). [2]

Наступна проблема, з якою стикається вкладник, це втрата купівельної спроможності коштів протягом періоду вкладення в наслідок інфляційних процесів. Якщо гроші після повернення будуть частково знецінені, то вкладник з кожним новим вкладенням одержуватиме дедалі меншу реальну суму коштів і зрештою їх втратить.

Отже, в процесі визначення базової депозитної ставки необхідно враховувати також очікувані темпи інфляції. Втрата купівельної спроможності грошей стосується не лише основної суми вкладу, а й відсоткової реальної

ставки. Тому на очікувані темпи інфляції необхідно скоригувати як основну суму, так і виплати за реальною ставкою. Розрахунки виконують за формулою 1.

Рівень відсоткової ставки з урахуванням темпів економічного росту та інфляції називають номінальною безризиковою ставкою. Взаємозв'язок між номінальною і реальною відсотковими ставками та рівнем очікуваної інфляції відомий як ефект Фішера. Номінальна безризикова ставка визначається за формулою:

$$r = [(FV/PV)^{1/n} - 1] \quad (2)$$

Рівень ймовірності неповернення коштів визначається статистичними методами і показує приблизну кількість вкладень, які не будуть вчасно повернуті. Враховуючи ризик неповернення, вкладник підвищує вимоги до рівня дохідності тих вкладень, які повернуться вчасно і з виплатою відсотків, а також компенсувати інфляційні втрати та реальну ставку. Премія за ризик вкладника може включати компенсацію інших видів ризику, зміни відсоткової ставки, ризик тривалості строку вкладання тощо. Розрахунок базової ринкової ставки з урахуванням реальних темпів економічного росту, інфляції та ризику виконують за формулою 2, але при цьому під PV розуміють суму коштів, які будуть точно повернені в строк, тобто беруть до уваги ризик. [2]

В банківській практиці не завжди можна скористатися формулою 2, визначення депозитної ставки, оскільки для одержання точних результатів потрібно спрогнозувати значення темпів економічного росту та інфляції. На рівні банку прогнозування таких макроекономічних показників ускладнено.

В умовах нестабільного економічного зростання, що спостерігається протягом останніх п'яти років, передбачати рівень інфляції, визначити ризикованість банківської установи, а також спрогнозувати темпи росту достатньо важко, тому зазвичай банки при встановленні депозитної ставки орієнтуються на рівень облікової ставки НБУ. Використання облікової ставки НБУ як бази для ставок за депозитними рахунками цілком обґрунтоване, оскільки в обліковій ставці вже враховано очікуваний рівень інфляції, а в нашій

країні інфляція є основним економічним показником, що впливає на вимоги вкладників до депозитних ставок банків.

В банківській практиці прийнято встановлювати депозитну ставку по вкладам банку на трохи нижчому рівні за облікову ставку НБУ, хоча іноді ринкові чинники та конкурентна позиція банку, призводять до значних відхилень. Новоутворені банки, які ще не мають на ринку репутації надійних і стабільних установ, змушені з метою залучення клієнтів пропонувати більш високі ставки по депозитах. Тому банк має заздалегідь і досить точно спланувати в яких напрямках та обсягах він буде використовувати Залучені кошти і знати який рівень їх мінімальної прибутковості. Значно завищені депозитні ставки за відсутності високоприбуткових напрямів розміщення залучених коштів може призвести до збиткової діяльності банку. [1]

Таким чином, пошук оптимального рівня депозитної ставки – складне завдання, яке має вирішувати відповідна служба кожного банку самостійно залежно від ринкової ситуації, власних потреб та можливостей. Надто низький рівень ставки призводить до вилучення депозитів банку, зменшує обсяг кредитних ресурсів, а відтак звужує можливості проведення активних операцій та отримання прибутків. Завищення депозитної ставки тягне за собою зростання відсоткових виплат за рахунками клієнтів і за відсутності високоефективних напрямків розміщення ресурсів призводить до зменшення маржі чи навіть завдає збитків.

Також досить важливим аспектом в управлінні залученими коштами банку є управління ліквідністю. Ліквідність може розглядатися у двох вимірах: внутрішня ліквідність, яка характеризує здатність банку забезпечувати своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, та ринкова ліквідність, яка характеризує можливість закриття позиції за прийнятною ціною. При порушенні будь-якого із зазначених моментів виникає ризик ліквідності. [4]

Отже, ігнорування класичних методів і рекомендацій регулятора та міжнародних наукових спільнот щодо стабілізації банківської системи в Україні, прискорене виконання вимог регулятора щодо збільшення капіталізації

банків провокує менеджерів на «сумнівну» оптимізацію діючих у банках вже збалансованих та стабільних процесів у тому числі і управління залученими коштами. Омана фінансових менеджерів з невеликим професійним досвідом в правильності такого підходу та сподівання на швидкий прибуток призводить до розбалансованості системи показників і в результаті погіршення стійкості та виводу його із ринку банківських послуг. [3]

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА УПРАВЛІННЯ ЗАЛУЧЕНИМИ КОШТАМИ БАНКУ

2.1 Аналіз залучених коштів банків України

Банківські установи є одним із складових елементів банківської системи, найбільш значимим учасником грошового ринку. Нормативно-правове регулювання управління залученими коштами регулюється Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III банк має право «...на підставі ліцензії Національного банку здійснювати в сукупності такі операції: залучення до внесків коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття й ведення банківських рахунків фізичних і юридичних осіб» [1].

Кошти населення та бізнесу в банках надалі зростають, їхня частка у зобов'язаннях вже перевищує 80%. Така тенденція збільшує ризики ліквідності, адже практично всі депозити корпорацій – це кошти на вимогу або ультракороткі депозити, а серед вкладень населення переважають депозити терміном до 3 місяців. Щоб звести до мінімуму ризики виникнення кризи ліквідності, банки мають тримати запас високоліквідних активів. Також доцільно змінити політику відсоткових ставок, щоб створити клієнтам додаткові стимули для відкриття депозитів на довший строк, навіть незважаючи на те, що це може призвести до втрати прибутковості.

Із другого півріччя 2017 року частка коштів населення і бізнесу в фондуванні банківського сектору стабілізувалася на рівні близько 80%, із них понад половина припадає на домогосподарства. Частка субординованого боргу в зобов'язаннях зменшилася до 1.2% з пікових 6.5% у I кв. 2015 року внаслідок його масової конвертації в капітал протягом 2015 – 2016 років. Субординований борг відіграв вагомий роль як джерело поповнення основного капіталу банків, але на сьогодні його потенціал конвертації практично вичерпано. Завдяки макрофінансовій стабільності та високій ліквідності банки

не потребували підтримки НБУ: частка його кредитів у зобов'язаннях скоротилася до мінімальних значень за 10 років – 1.0%.

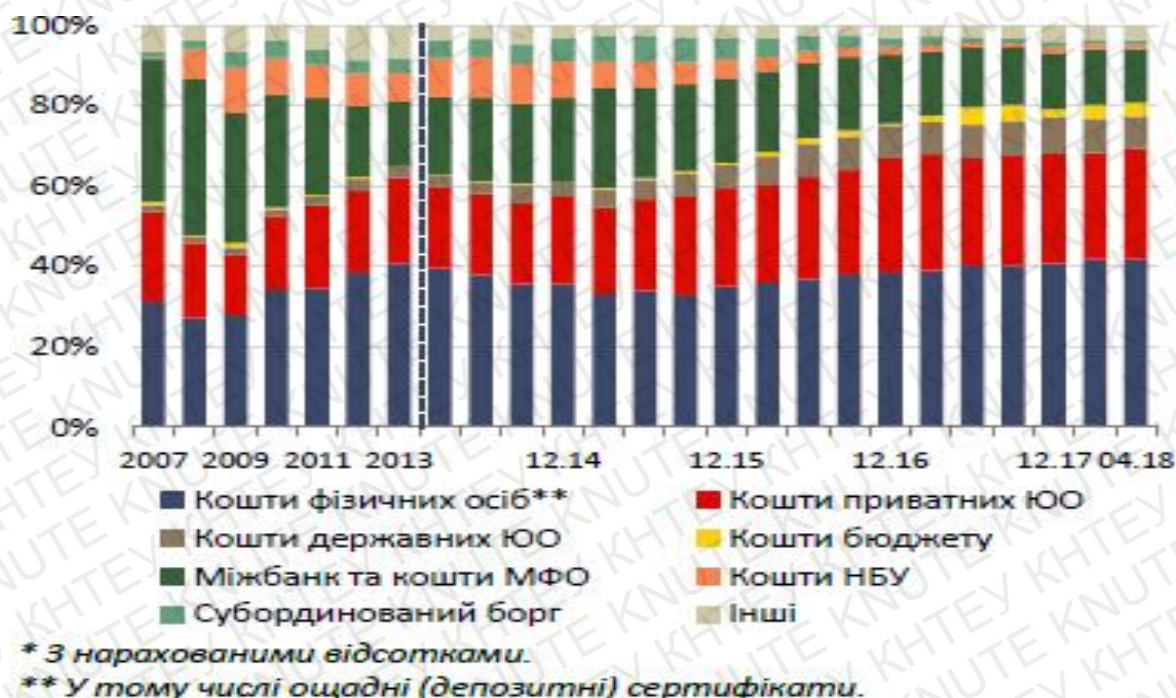

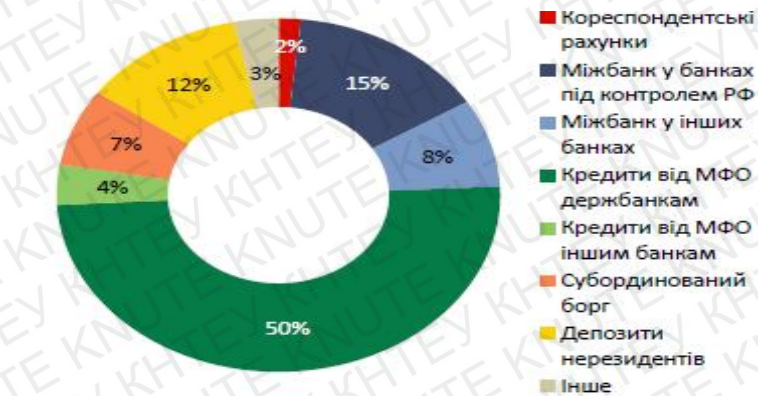
Рис. 2.1 Структура зобов'язань банків України протягом 2007-2018 рр. [75]

Скорочення довгострокового зовнішнього фондування та зростання частки депозитів погіршило строкову структуру зобов'язань. На кінець квітня частка зобов'язань із залишковим терміном погашення до 1 місяця становила 61.3% (+2.7 в.п. р/р). У національній валюті частка була ще вища – 76.1% (+3.8 в.п. р/р), причому понад половина гривневих зобов'язань – кошти на вимогу. Протягом року кошти фізичних осіб у гривні зросли на 20.1%, суб'єктів господарювання – на 10.0%, водночас валютні вклади збільшилися в середньому лише на 5%.

Ситуація вимагає від банків ретельно прогнозувати потоки на клієнтських рахунках, а також тримати великі обсяги високоякісних ліквідних активів. З метою приведення до мінімуму ризиків невиконання банками своїх зобов'язань у кризовий період, НБУ запровадив новий норматив – коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR). Протягом півроку банки розраховуватимуть його в тестовому режимі, а з грудня 2018 року він стане обов'язковим для виконання.

Під час тестування НБУ визначить тривалість періоду, протягом якого банки повинні будуть вийти на нормативне значення LCR 100%.

На рис.2.2 представлена структура зовнішнього фондування у банках України.

* Заборгованість перед нерезидентами.

Рис. 2.2 Структура зовнішнього фондування банків України станом на 01.05.2018 р. [75]

На рис.2.4 подана динаміка коштів фізичних осіб у розрізі валют за останні 2 роки.

Рис. 2.4 Динаміка коштів фізичних осіб у банках України у 2016-2018 рр. [75]

Попит банків на валютне фондування низький, бо кредитування у валюті відновлюється повільно. Відсоткові ставки за валютними депозитами досі перебувають на історичних мінімумах і становлять 3.4% за 12-місячними вкладами фізичних осіб у доларах. За рік обсяги коштів в іноземній валюті, залучених на внутрішньому ринку, включаючи бюджет та небанківські фінустанови, зросли лише на 1.5% – до 14.3 млрд дол. на кінець квітня (із них 8.4 млрд дол. – кошти фізичних осіб). Щорічно валовий зовнішній борг банків скорочується на третину три роки поспіль, на кінець минулого року він становив 6.2 млрд дол. Майже половина з нього – це кредити міжнародних фінансових організацій державним банкам. Значну частку також займає міжбанківський кредит, залучений одним російським банком як підтримка від материнської структури. Найближчим часом НБУ не очікує суттєвих конвертацій зобов'язань у капітал банків. Подальша динаміка зовнішнього фондування залежатиме від намірів державних банків погашати чи рефінансувати єврооблігації, за якими в найближчі три роки заплановано значні виплати. Пік виплат припадає на 2019 рік.

Низька строковість зобов'язань банків у поєднанні зі зростанням частки клієнтських коштів створюють ризики ліквідності для банківського сектору. Нинішня структура зобов'язань робить систему вразливою до шоків ліквідності (рис. 2.3).

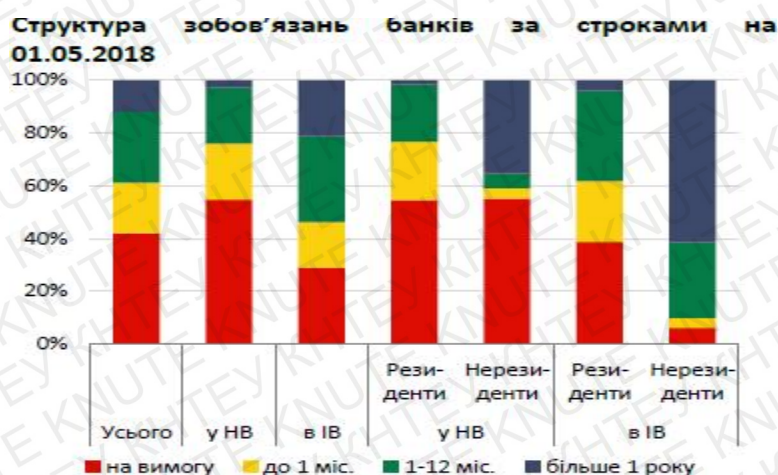

Рис. 2.3 Структура зобов'язань банків України за строками станом на 01.05.2018 р. [75]

3 жовтня 2017 року НБУ чотири рази підвищував облікову ставку (з 12.5% до 17%). Після цього банки перестали знижувати відсотки за депозитами населення у гривні. Відносно стабільною залишилася ставка за 12-місячними депозитами: вона вже понад півроку перебуває в діапазоні 14.1 – 14.3% річних. Проте ставки за депозитами на 3 – 6 місяців дещо зросли. У результаті ще на початку травня ставка за 6-місячними депозитами перевищувала відсоток за річними. Лише на початку червня вони вирівнялися, проте замало, щоб стимулювати населення вкладати кошти на довший термін. Загалом банки мають стимулювати вкладників залишати кошти на тривалий період, тобто різниця ставок між довгими та короткими депозитами повинна зростати.

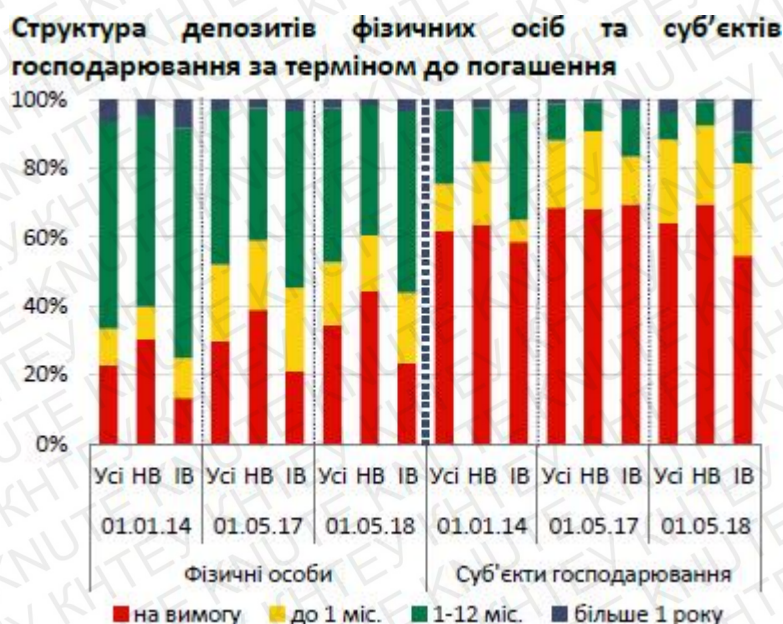
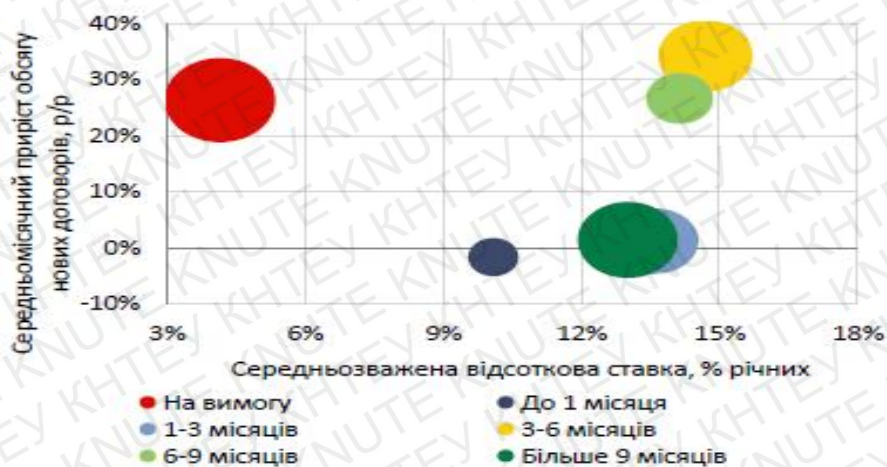

Рис. 2.5 Структура депозитів фізичних осіб та суб'єктів господарювання у розрізі термінів до погашення у банках України у 2014-2018 рр. [75]

Як видно з рис.2.5 серед депозитів суб'єктів господарювання переважають вклади на вимогу, довгострокові вклади (більше 1 року) мають незначний обсяг, у той же час по депозитах фізичних осіб найбільшу частку мають строкові вклади і спостерігається тенденція до їх збільшення.

Зміна обсягів нових депозитів фізичних осіб у гривні* та відсоткова ставка на 01.05.2018

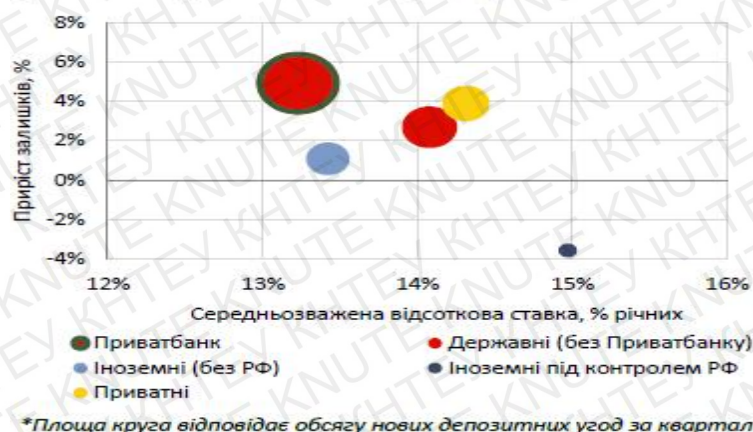

* Площа круга відповідає середньомісячному обсягу нових депозитних угод.

Рис. 2.6 Показники змін обсягів нових депозитів фізичних осіб у банках України станом на 01.05.2018 р. [75]

Гривневі вклади домогосподарств на вимогу, що практично не генерують процентних доходів вкладникам, зросли на 35% р/р, зокрема внаслідок того, що було підвищено соціальні стандарти й виріс обсяг коштів на зарплатних та пенсійних рахунках. У I кварталі частка безготівкових платежів зросла, відтак частка зняття готівки в банкоматах знизилася в загальному обсязі операцій на 6 в.п. р/р до 56%. Тому кошти, які раніше переводилися в готівку, залишаються у банківському секторі.

Зміна обсягів строкових депозитів фізичних осіб у гривні* та відсоткова ставка у I кварталі 2018

*Площа круга відповідає обсягу нових депозитних угод за квартал.

Рис. 2.7 Зміна обсягів строкових депозитів фізичних осіб у банках України станом на 01.04.2018 р. [75]

Рівень довіри до банків, якість обслуговування та технологічна доступність продуктів відіграють дедалі більшу роль в залученні коштів фінансовими установами. Тому великі банки з іноземним капіталом продовжують нарощувати депозитну базу, хоч і пропонують низькі ставки за депозитами. А от банкам із російським державним капіталом залучати ресурси не допомагають навіть значно вищі за ринкові депозитні ставки. Значна частина вкладників надалі тримає кошти в державних банках, слабо реагуючи на зниження ними відсоткової ставки. Наприклад, у Приватбанку приріст депозитів був найвищим з-поміж чотирьох держбанків, хоча він пропонує найнижчі ставки в цій групі фінансових установ.

2.2. Аналіз динаміки, обсягів, структури, та якості залучених коштів в банку

В якості об'єкта дослідження по темі випускної кваліфікаційної роботи ПАТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ", який здійснює діяльність на ринку з 2005 року. Регіональна мережа банку складається з головного банку та 34 відділень. Основними видами діяльності банку є кредитно-депозитні операції розрахунково-касове обслуговування клієнтів валютні операції, операції з цінними паперами, платіжними картками, документарні операції.

13 березня 2018 року незалежне рейтингове агентство НРА "Кредит Рейтинг НРА" підвищило довгостроковий кредитний рейтинг ПАТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ" до рівня UaAA (інвестиційний рівень) з прогнозом стабільний та підтвердило рейтинг надійності банківських депозитів на рівні «4+», що відповідає рівню «висока надійність». Такий же кредитний рейтинг банк отримав від НРА "РЮРИК".

У таблиці 2.1 наведена динаміка обсягу та структури пасивів ПАТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ" за 2015-2017рр.

Таблиця 2.1

Динаміка обсягу та структури пасивів ПАТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ" за 2015-2017рр (станом на 31.12), 2018 (станом на 30.09), тис. грн.*

	2015		2016		2017		2018 (30,09)	
	обсяг	частка	обсяг	частка	обсяг	Частка	обсяг	частка
Зобов'язання	4 901 662	90,0	4 039 502	88,15	3 799 779	87,5	3 617 415	87,0
Власний капітал, в тому числі нерозподілений	544069	10,0	542 886	11,85	542 886	12,5	541586	13
	9 435	-	7 782	-	9 333	-	7568	-

прибуток								
Разом пасиви	5445731	100	450484	100	4 342 665	100	4 159 001	100

Як бачимо з таблиці 2.1, загальна сума фондування банку має тенденцію до зменшення. Структура фондування показує що найвищу частку складають зобов'язання. Частка власного капіталу коливається в межах 10%-13%. За аналізований період банк працював з прибутком, його обсяг характеризується стабільними показниками.

Динаміка обсягу та структури залучених коштів наведена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Структура залучених коштів ПАТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА
ЗАОЩАДЖЕНЬ" за 2015-2017рр (станом на 31.12), млн. грн.***

Показник/Період	2015	2016	2017
Кошти банків	-	9	-
Кошти клієнтів	4414767	3529618	3753330
Разом	4414767	3529627	3753330

У банку майже 100% у складі залучених коштів складають кошти клієнтів.

У таблиці 2.3 наведені дані про динаміку і структуру коштів клієнтів.

Таблиця 2.3

**Динаміка структури коштів клієнтів ПАТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА
ЗАОЩАДЖЕНЬ" за 2015-2017рр(станом на 31.12), тис. грн.***

	2015, тис. грн	2016, тис. грн	2017, тис. грн
1. Державні та громадські організації	424	263	969
1.1 Поточні рахунки	424	263	969
Частка %	9,0	7,0	2,0

2. Інші юридичні особи	2940704	2319631	2177134
2.1 Поточні рахунки	664345	957969	563049
Частка %	14,0	27,0	15,0
2.2 Строкові кошти	2276359	1361662	1614089
Частка %	50,0	38,0	43,0
3. Фізичні особи	1525690	1209724	1575223
3.1 Поточні рахунки	98109	87940	122719
Частка %	2,0	2,0	3,0
3.2 Строкові кошти	1427581	1121784	1452504
Частка %	31,0	31,0	38,0
4. Усього коштів клієнтів	4466818	3529618	3753330
Частка %	100	100	100

*Примітка: складено автором за даними фінансової звітності ПАТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ". [74]

Як видно з даної таблиці кошти клієнтів мають тенденцію до збільшення. За типом контрагента більшою часткою володіють кошти юридичних осіб, серед яких переважають строкові кошти, частка яких у досліджуваному періоді коливається в межах 60%. Такими ж тенденціями характеризуються зміни коштів фізичних осіб.

У таблиці 2.4 наведена динаміка коштів клієнтів за видами економічної діяльності.

Таблиця 2.4

Динаміка обсягу та структури коштів клієнтів за видами економічної діяльності. ПАТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ" за 2015-2018рр(станом на 31.12), тис. грн.*

	2015, тис. грн	2016, тис. грн	2017, тис. грн
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	383 057	4 272	9 332
Темп зміни %	-	-98,88	118,45

Операції з нерухомим майном, оренда інжиніринг, та надання послуг	237 137	184 675	20 114
Темп зміни %	-	-22,12	-89,11
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	884 458	732 806	673 195
Темп зміни %	-	-17,15	-8,13
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	23 598	18 940	44 789
Темп зміни %	-	19,74	136,48
Будівництво будівель та споруд	18 113	22 402	129 027
Темп зміни %	-	23,68	475,96
Страховання та інші фінансові послуги (перестраховання та недержавне пенсійне забезпечення)	345 085	41 318	149 710
Темп зміни %	-	-88,03	262,34
Наземний і трубопровідний транспорт	2 124	418 156	10 640
Темп зміни %	-	19587,19	-97,46
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-	-	59 822
Темп зміни %	-	-	100
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-	-	139 469
Темп зміни %	-	-	100
Добувальна та переробна промисловість	-	-	52 946
Темп зміни %	-	-	100
Нерезиденти	990 398	803 780	861 579
Темп зміни %	-	-18,84	7,19
Фізичні особи	1 525 690	1 209 724	1 574 184
Темп зміни %	-	79,29	130,13
Інші	57 158	93 545	52 715

Темп зміни %	-	163,66	56,35
Усього коштів клієнтів	4 466 818	3 529 618	3 777 522
Темп зміни %	-	79,02	107,02

*Примітка: складено автором за даними фінансової звітності ПАТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ". [74]

Спостерігається значний рост залучення коштів від підприємств наземного та трубопровідного транспорту, мистецтва, спорту, розваг та відпочинку, добувальної та переробної промисловості.

У таблиці 2.5 наведена динаміка структури клієнтів за видами економічної діяльності.

Таблиця 2.5

**Динаміка структури коштів клієнтів за видами економічної діяльності
ПАТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ" за 2015-2017рр
(станом на 31.12), тис. грн.***

	2015, тис. грн	2016, тис. грн	2017, тис. грн
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	383 057	4 272	9 332
Частка %	8,6	0,1	0,2
Операції з нерухомим майном, оренда інжиніринг, та надання послуг	237 137	184 675	20 114
Частка %	5,3	5,2	0,5
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	884 458	732 806	673 195
Частка %	19,8	20,08	17,9
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	23 598	18 940	44 789
Частка %	0,5	0,5	1,2
Будівництво будівель та споруд	18 113	22 402	129 027
Частка %	0,4	0,6	3,4
Страховання та інші фінансові послуги (перестраховання та	345 085	41 318	149 710

недержавне пенсійне забезпечення)			
Частка %	7,7	1,2	4,0
Наземний і трубопровідний транспорт	2 124	418 156	10 640
Частка %	0,1	11,8	0,3
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-	-	59 822
Частка %	-	-	1,6
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-	-	139 469
Частка %	-	-	3,7
Добувальна та переробна промисловість	-	-	52 946
Частка %	-	-	3,7
Нерезиденти	990 398	803 780	861 579
Частка %	22,2	22,8	22,8
Фізичні особи	1 525 690	1 209 724	1 574 184
Частка %	34,2	34,3	41,7
Інші	57 158	93 545	52 715
Частка %	1,3	2,7	1,4
Усього коштів клієнтів	4 466 818	3 529 618	3 777 522
Частка %	100	100	100

*Примітка: складено автором за даними фінансової звітності ПАТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ". [74]

За даними даної таблиці найбільша частка залучених коштів припадає на кошти фізичних осіб та нерезидентів.

Концентрація географічного ризику визначається на основі аналізу активів та зобов'язань з точки зору їх походження (місця реєстрації). При цьому, до географічного ризику чутливі ті установи, які проводять свою діяльність у різних економічних середовищах, спричинених різними політичними, нормативними та юридичними умовами господарювання. При цьому невірний вибір для спрямування коштів може призвести до фінансових втрат.

Динаміка коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» протягом 2015 – 2017 рр. за географічною концентрацією наведена в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» протягом 2015 – 2017 рр. за географічною концентрацією (станом на 31.12)*

	Україна	ОЕСР	Інші країни	Усього
2015, тис. грн.	2 725 807	23	803 788	3 529 618
2016 р. , тис. грн.	3 476 392	27	990 399	4 466 818
Темп росту до попереднього року, %	127,54	117,39	123,22	126,55
2017 р. , тис. грн.	2 891 720	405	861 205	3 753 330
Темп росту до попереднього року, %	83,18	1 500,00	86,96	84,03

*Складено автором за [74]

Як видно з табл. , у 2016 році порівняно з 2015 р. обсяг коштів, залучених від клієнтів різних регіонів зростає. А у 2017 р. порівняно з 2016 р. збільшився обсяг коштів, залучених від клієнтів з ОЕСР, але при цьому зменшився обсяг коштів від резидентів України, а також з інших країн.

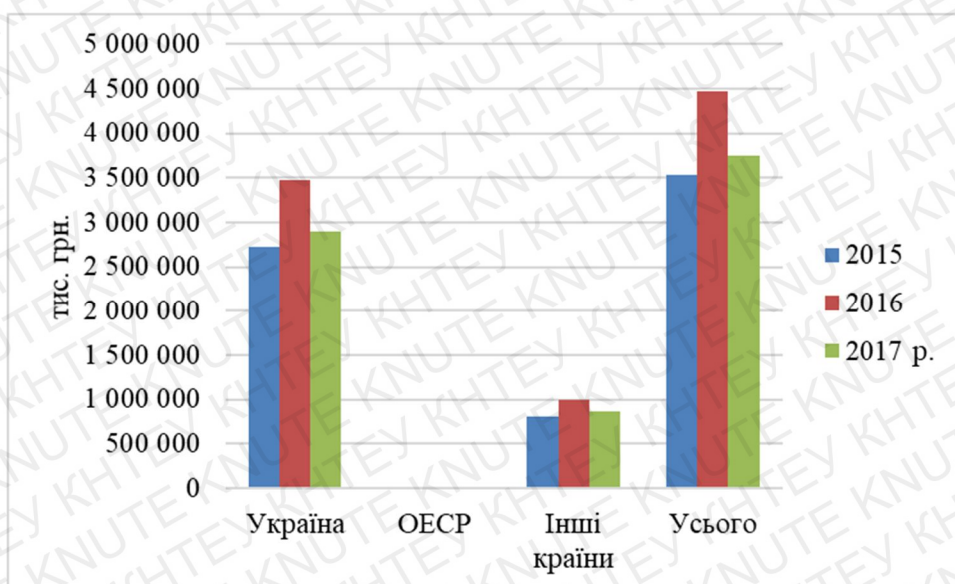

Рис 2.8. Динаміка коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» протягом 2015 – 2017 рр. за географічною концентрацією (станом на 31.12)*

*Складено автором за [74]

Графічно динаміка коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» протягом 2015 – 2017 рр. за географічною концентрацією наведена на рис 2.8.

Структура коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» протягом 2015 – 2017 рр. за географічною концентрацією наведена в табл 2.6.

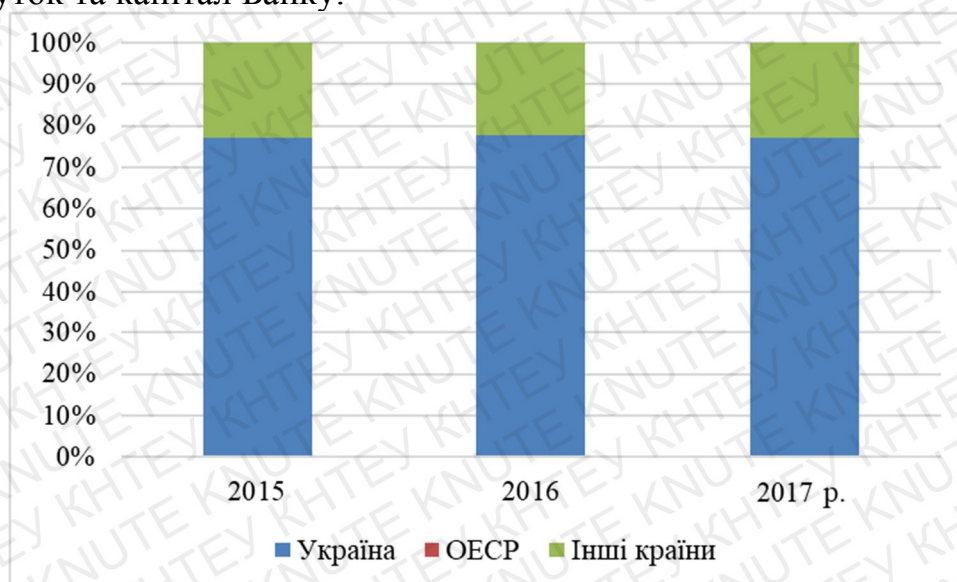
Таблиця 2.7

**Структура коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень»
протягом 2015 – 2017 рр. за географічною концентрацією (станом на 31.12)***

Роки	Україна		ОЕСР		Інші країни		Усього	
	Обсяг, тис. грн.	Питома вага, %	Обсяг, тис. грн.	Питома вага, %	Обсяг, тис. грн.	Питома вага, %	Обсяг, тис. грн.	Питома вага, %
2015	2 725 807	77,23	23	0,0007	803 788	22,77	3 529 618	100
2016	3 476 392	77,83	27	0,0006	990 399	22,17	4 466 818	100
2017	2 891 720	77,04	405	0,0108	861 205	22,95	3 753 330	100

*Складено автором за [74]

Як видно з табл.2.7, протягом усього аналізованого періоду понад 77 % коштів клієнтів залучалися від резидентів України. Зважаючи на те, що Банк здійснює свою діяльність лише на території України, географічний ризик розглядається Банком як несуттєвий, тобто такий, що не має впливу на прибуток та капітал Банку.

**Рис 2.9. Структура коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень»
протягом 2015 – 2017 рр. за географічною концентрацією (станом на 31.12)***

*Складено автором за [74]

Графічно структура коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» протягом 2015 – 2017 рр. за географічною концентрацією наведена на рис 2.9.

Аналіз динаміки коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» протягом 2015 – 2017 рр. за строками погашення (табл.) показав, що у 2016 році порівняно з 2015 роком станом на кінець року відбулося скорочення коштів клієнтів на вимогу та менше 1 місяця на 16 %, від 1 до 12 місяців на 34,75 %, але при цьому обсяг коштів клієнтів від 12 місяців до 5 років зріс на 29,17 %. У 2017 році порівняно з 2016 роком станом на кінець року відбулося скорочення коштів клієнтів на вимогу та менше 1 місяця на 24,31 %, від 1 до 12 місяців - на 11,59 %, але при цьому обсяг коштів клієнтів від 12 місяців до 5 років зріс на 1316,22 %. Це, наряду зі зростанням загального обсягу коштів клієнтів, свідчить про суттєве підвищення довіри до банку з боку клієнтів.

Таблиця 2.8

**Динаміка коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень»
протягом 2015 – 2017 рр. за строками погашення (станом на 31.12)***

	На вимогу та менше 1 міс.	Від 1 до 12 міс	Від 12 міс. До 5 років	Усього
2015	2 627 499	1 979 384	70 789	4 606 883
2016	2 207 582	1291606	91441	3 590 629
Темп росту до попереднього року, %	84,02	65,25	129,17	77,94
2017	1 670 854	1 141 924	1 295 008	4 107 786
Темп росту до попереднього року, %	75,69	88,41	1416,22	114,40

*Складено автором за [74]

Графічно динаміка коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» протягом 2015 – 2017 рр. за строками погашення наведена на рис 2.10.

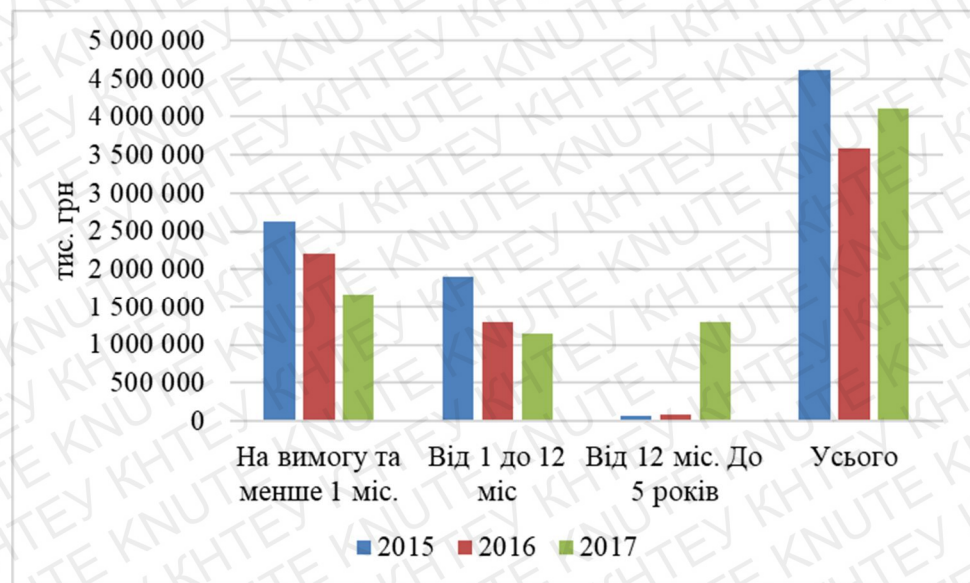

Рис 2.10. Динаміка коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» протягом 2015 – 2017 рр. за строками погашення (станом на 31.12)*

*Складено автором за [74]

Аналіз структури коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» протягом 2015 – 2017 рр. за строками погашення (табл.) показав, що у 2016 році порівняно з 2015 роком станом на кінець року відбулося зростання частки коштів клієнтів на вимогу та менше 1 місяця з 57,03 % до 61,48 %, від 1 до 12 місяців – скорочення з 42,97 % до 35,97 %, частки коштів клієнтів від 12 місяців до 5 років – зростання з 1,54 % до 2,55 %. У 2017 році порівняно з 2016 роком станом на кінець року відбулося скорочення частки коштів клієнтів на вимогу та менше 1 місяця з 61,48 % до 40,68 %, від 1 до 12 місяців – скорочення з 35,97 % до 27,8 %, частки коштів клієнтів від 12 місяців до 5 років – зростання з 2,55 % до 31,53 %.

Таблиця 2.9

Структура коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» протягом 2015 – 2017 рр. за строками погашення (станом на 31.12)*

Роки	На вимогу та менше 1 міс.		Від 1 до 12 міс		Від 12 міс. До 5 років		Усього	
	Обсяг, тис. грн.	Питома вага, %	Обсяг, тис. грн.	Питома вага, %	Обсяг, тис. грн.	Питома вага, %	Обсяг, тис. грн.	Питома вага, %

2015	2 627 499	57,03	1 979 384	42,97	70 789	1,54	4 606 883	100
2016	2 207 582	61,48	1291606	35,97	91441	2,55	3 590 629	100
2017	1 670 854	40,68	1 141 924	27,80	1 295 008	31,53	4 107 786	100

*Складено автором за [74]

Різке зростання частки коштів клієнтів зі строком погашення від 12 місяці до 5 років ще раз підтверджує підвищення довіри до банку з боку клієнтів

Графічно структура коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» протягом 2015 – 2017 рр. за строками погашення наведена на рис 2.11.

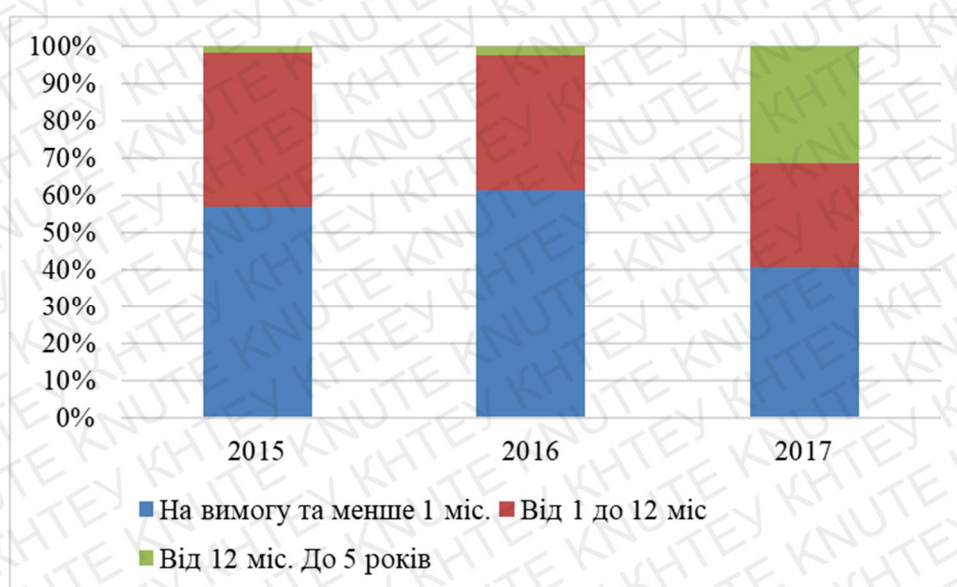

Рис 2.11. Структура коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» протягом 2015 – 2017 рр. за строками погашення (станом на 31.12)*

*Складено автором за [74]

У таблиці 2.10 Наведено процентні витрати по залучених коштах.

Таблиця 2.10

Динаміка структури процентних витрат за залученими коштами ПАТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ" за 2015-2017рр (станом на 31.12), 2018 (станом на 30.09), тис. грн.*

	2015		2016		2017	
	обсяг	частка	обсяг	частка	обсяг	частка
Процентні витрати	419288	100	402202	100	249096	100

Строкові кошти юридичних осіб	243730	58	189007	47	85073	34
Боргові цінні папери	1308	0,3	8232	2	5508	2
Інші залучені кошти	26258	6,2	36308	9	2355	0,9
Строкові кошти фізичних осіб	126924	30,2	122744	30,5	120197	48
Строкові кошти інших банків	3983	30,3	1523	0,4	-	-
Кореспондентські рахунки	41	-	-	-	6	-
Поточні рахунки	17041	4,1	44380	11	33957	13,6
Разом пасиви		100		100		100

*Примітка: складено автором за даними фінансової звітності ПАТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ". [74]

Процентні витрати банку по залучених коштах мають тенденцію до зниження, їх обсяг у 2017 році порівняно з 2015 роком, зменшився майже удвічі. Найбільше скорочення відсоткових витрат припадає на строкові кошти юридичних осіб, частка процентних витрат за якими зменшилася з 58% до 34%. Такі структурні зрушення відбулися на користь фізичних осіб. Частка процентних витрат по яких збільшилась на 18 п.п.

2.3. Дослідження стану управління залученими коштами банку ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ»

ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ» здійснює проведення операцій по залученню коштів у національній та іноземній валюті на підставі чинного законодавства України, свого Статуту, Ліцензії Національного банку України на право проведення операцій, нормативних актів Національного банку України та внутрішніх нормативних документів, затверджених рішенням Правління Банку та дійсних на день проведення операції.

Склад залучених коштів Банку:

- залишки коштів на кореспондентських рахунках інших банків;
- кредити, отримані від інших банків;
- депозити, залучені від інших банків;

- кошти на поточних рахунках юридичних осіб;
- кошти на депозитних рахунках юридичних осіб;
- кошти на поточних рахунках фізичних осіб;
- кошти на депозитних рахунках фізичних осіб;
- богові цінні папери, емітовані Банком.

Основні напрямки політики Банку по залученню коштів визначаються Комітетом з управління активами та пасивами, Правлінням Банку шляхом затвердження характеристик банківських продуктів та планових показників діяльності Банку із залучення коштів в розрізі його підрозділів.

Залучення грошових коштів на поточні та депозитні рахунки юридичних та фізичних осіб відноситься до числа основних задач Банку. На міжбанківському грошовому ринку Банк проводить операції щодо залучення коштів для підтримки необхідного рівня обов'язкового резервування та ліквідності.

Банк оцінює отримані кредити, залучені вклади (депозити) від інших банків під час первісного визнання за справедливою вартістю, включаючи витрати на операцію та інші платежі, що пов'язані з ініціюванням кредитів або вкладів (депозитів).

Залучені кошти на депозит від юридичних та фізичних осіб також під час первісного визнання оцінюються за справедливою вартістю, включаючи витрати на операцію.

Справедлива вартість залучених на депозит (кредит) коштів визначається шляхом дисконтування всіх очікуваних майбутніх грошових потоків за депозитним (кредитним) договором із застосуванням ринкової процентної ставки щодо подібного фінансового інструменту. Визначення ринкової процентної ставки здійснюється відповідно до Методики застосування ринкової процентної ставки для бухгалтерського обліку кредитних та депозитних операцій.

У разі, якщо ставка за фінансовим інструментом є ринковою, то справедлива вартість інструменту дорівнює вартості угоди в момент укладення.

Витрати на операцію, що безпосередньо пов'язані з визнанням залучених депозитів (кредитів), включаються у суму дисконту (премії) за цим фінансовим інструментом.

У разі, якщо депозит (кредит) залучений за ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова, в бухгалтерському обліку визнається прибуток або збиток на суму різниці між справедливою вартістю та вартістю договору в кореспонденції з рахунками дисконту (премії).

Інструментарій управління залученими коштами банку містить у собі цінові та нецінові методи управління, які являють собою кількісну сторону процесу управління фінансовими ресурсами банку.

Сутність цінових методів полягає у використанні відсоткової ставки за депозитами як головного важеля в конкурентній боротьбі за вільні грошові кошти фізичних і юридичних осіб. Підвищення пропонованої банком ставки дозволяє залучити додаткові ресурси. І, навпаки, банк, перенасичений ресурсами, але обмежений небагатьма прибутковими напрямками їх розміщення, зберігає чи знижує депозитні ставки.

Отже, основним інструментом управління зобов'язаннями ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ» є депозитна ставка. В основу формування депозитних ставок покладено визначення рівня ринкових процентних ставок.

Рівень ринкових процентних ставок може у ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ» визначається за формулою:

$$k = r + x + p \quad (2.1)$$

де k – рівень ринкової процентної ставки;

r - реальна процентна ставка процентів;

x – очікуваний рівень інфляції;

p - премія за ризик непогашених зобов'язань.

Реальна ставка залежить від попиту та пропозиції грошей. Реальна ставка процента та інфляційна премія разом визначають номінальний рівень вільного від ризику процента (i):

$$i = r + x \quad (2.2)$$

Головним джерелом зростання капіталу є нерозподілений прибуток банку. Реінвестування прибутку – найприйнятніша та порівняно дешева форма фінансування банку, який прагне розширити свою діяльність. Такий підхід до нарощування капітальної бази не розширює коло власників, а отже, дозволяє зберегти існуючу систему контролю за діяльністю банку і уникнути зниження дохідності акцій унаслідок збільшення їх кількості в обігу.

Залучення капіталу за рахунок зовнішніх джерел ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ» можливе кількома способами:

- емісія акцій;
- емісія капітальних боргових зобов'язань (субординований борг);
- продаж активів та оренда нерухомості.

Найпопулярнішим зовнішнім джерелом є емісія звичайних і привілейованих акцій. Випуск та розміщення на ринку акцій банку – це найдорожчий з погляду вартості спосіб нарощування капіталу.

Рішення щодо того, які методи керівництво банку має застосовувати для управління його фінансовими ресурсами, приймається на основі проведеного банком аналізу цих ресурсів. Тільки ґрунтуючись на результатах аналізу, керівництво банку може приймати рішення стосовно того, які методи управління фінансовими ресурсами є більш дієвими і які більш доцільними для застосування протягом певного часу.

Нецінові методи управління залученими коштами банку базуються на використанні різноманітних прийомів заохочення клієнтів, які прямо не пов'язані зі зміною рівня депозитних ставок. До таких прийомів належать:

- реклама;
- поліпшений рівень обслуговування;
- розширення спектра пропонованих банком рахунків та послуг;
- комплексне обслуговування;
- додаткові види безкоштовних послуг;
- розташування філій у місцях, максимально наближених до клієнтів;
- пристосування графіка роботи до потреб клієнтів.

Інструменти управління залученими коштами ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ» дають можливість структурувати основні сегменти залучених коштів як:

1. Ощадні депозити, основними ознаками яких є:
 - сплата відсотків в кінці строку договору депозиту чи авансом;
 - відсутність права на довкладення коштів до вкладу на період договору;
 - відсутність права на часткове зняття коштів вкладу на період договору;
2. Доходні депозити, основними признаками яких є:
 - регулярна (щомісячна чи щоквартальна) сплата відсотків;
 - відсутність права на довкладення коштів до вкладу на період договору;
 - відсутність права на часткове зняття коштів вкладу на період договору;
3. Накопичувальні депозити, основними признаками яких є:
 - умови як сплати відсотків в кінці строку так і регулярна (щомісячна чи щоквартальна) сплата відсотків;
 - наявність права на довкладення коштів до вкладу на період договору;
 - відсутність права на часткове зняття коштів вкладу на період договору;
4. Універсальні депозити, основними признаками яких є:
 - умови як сплати відсотків в кінці строку так і регулярна (щомісячна чи щоквартальна) сплата відсотків;
 - наявність права на довкладення коштів до вкладу на період договору;
 - наявність права на часткове зняття коштів вкладу на період договору;

У вказаних 4-х сегментах додаткові умови строків сплати відсотків та наявність чи відсутність права управління основним –тілом депозиту є основою для систематичного регулювання різниці в відсоткових ставках при рівних строках розміщення депозитів.

Сума дисконту (премії) має бути повністю амортизована на дату повернення депозиту (кредиту).

Після первісного визнання залучені депозити (кредити) оцінюються за амортизованою собівартістю з використанням ефективної ставки відсотка під час нарахування процентів та амортизації дисконту (премії).

Сума залучених коштів ураховується на вкладному (депозитному), поточному, кореспондентському рахунку до часу його повернення.

Банком емітовані боргові цінні папери - відсоткові іменні облігації. Розміщені (реалізовані) боргові цінні папери обліковуються в балансі за амортизованою собівартістю.

Боргові цінні папери реалізуються Банком за номінальною вартістю, з дисконтом або з премією.

Нарахування процентів та амортизація дисконту (премії) за борговими цінними паперами власної емісії здійснюється відповідно до умов випуску, але не рідше одного разу на місяць протягом періоду від дати продажу цінного паперу до дати його погашення (викупу).

Сума амортизації дисконту (премії) за звітний період розраховується за методом ефективної ставки відсотка. За операціями з борговими цінними паперами власної емісії сума амортизації дисконту збільшує процентні витрати, а сума амортизації премії зменшує процентні витрати.

Боргові цінні папери власного боргу погашаються в разі настання строку погашення або достроково (у строки та в порядку передбачені умовами випуску).

Основним інструментом управління зобов'язаннями ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ» є депозитна ставка. В основу формування депозитних ставок покладено визначення рівня ринкових процентних ставок.

Нарахування процентів за залученими коштами здійснюється відповідно до умов договору, але не рідше одного разу на місяць. Одночасно з нарахуванням процентів здійснюється амортизація суми неамортизованого дисконту (премії) із застосуванням ефективної ставки відсотка з відображенням за відповідними рахунками процентних доходів (витрат) протягом строку залучення депозиту (кредиту).

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗАЛУЧЕНИМИ КОШТАМИ БАНКУ

3.1. Досвід закордонних банків щодо управління залученими коштами

Успішна діяльність будь-якого банку значною мірою залежить від уміння приймати рішення, які дають йому змогу на належному забезпечити рівні ліквідності, прибуток та захист від негативного впливу банківських ризиків, що вимагає розробки адекватних методів управління портфелем активів і пасивів.

Зважаючи на історичний розвиток методів управління банком в науковій літературі виділяють три основних підходи до вирішення даної проблеми: «...стратегія управління активами; стратегія управління пасивами; стратегія збалансованого управління активами і пасивами (УАП)...» [39, с. 53].

Підхід до управління активами був притаманний «...банківській практиці періоду 60-х років XX століття. При вказаному підході банкіри сприймали джерела формування ресурсів – зобов'язання і капітал – як такі, що не залежать від банківської діяльності, а визначаються, в основному, можливостями та потребами клієнтів і акціонерів банку...» [6].

Підхід до управління активами не максимізував прибутку. Так як банк відмовлявся від управління залученими коштами, і велика частина активів банку повинна була знаходитись у високоліквідній формі для підтримання достатнього рівня ліквідності, що призводить до зменшення доходів [6]. Як стверджує А.А. Мещеряков, підхід до управління пасивами почав широко впроваджуватись в міжнародній банківській справі протягом 60 – 70-х років XX століття. «В цей період банки зіткнулися зі швидким зростанням відсоткових ставок та інтенсивною конкуренцією у сфері залучення коштів.

Банкіри почали приділяти значну увагу пошукам нових джерел фінансування, а також контролю за структурою та вартістю депозитних і

недепозитних зобов'язань, що й дало поштовх до формування стратегії управління банком через управління пасивами...» [43, с. 178].

Згідно із твердженням О. Деревської, основним недоліком стратегії управління пасивами є те, що здебільшого вона застосовується за принципом "чим більше, тим краще", причому кошти залучаються без урахування ефективних напрямків їх розміщення. У період економічних підйомів, коли попит на кредитні ресурси зростає, такий підхід може бути виправданим і корисним [25, с. 45].

Під час спадів, коли попит на кредити обмежений, незбалансований підхід до управління активами і пасивами банку може призвести до значного скорочення прибутків і навіть завдати збитків. Можна підтримати О. Деревську, яка стверджує, що перевагою комплексного підходу до управління активами та пасивами банку є можливість збільшити прибутки, контролюючи операційні витрати та точно прогнозуючі потреби банку в ліквідних засобах [25, с. 45].

Комплексний підхід до управління активами і пасивами банку включає аналіз активів і пасивів, їх узгодженість, оцінку наявних ризиків, достатності капіталу та ефективності діяльності [28, с. 66].

Концепція комплексного або інтегрованого управління активами і пасивами є досить актуальною для сучасної вітчизняної банківської системи.

Основна задача інтегрованого управління активами і пасивами банку – це скоординоване управління всією структурою балансу банку, а не окремими його елементами, що можна схематично представити в такий спосіб (рис. 3.1):

Комплексне управління активами і пасивами банку передбачає реалізацію таких основних цілей:

- збільшення доходів за акціями, тобто підвищення вартості банку для його акціонерів;
- покращення майбутнього для фінансових потоків, і як наслідок одержання більш високого рейтингу;
- підтримка достатнього рівня прибутковості;

- дотримання вимог щодо розміру власного капіталу не в збиток банку;
- підтримка ліквідності банку на необхідному рівні; управління ризиками [54, с. 152].

Для вирішення вище поставлених цілей комплексне управління активами і пасивами банку передбачає засоби і методи управління як на рівні стратегій управління, контролю за загально банківськими операціями, так і на рівні управління різними центрами прибутку і навіть на рівні відносин із клієнтами.

Зміст нового підходу полягає в розумінні того, що зниження витрат банку завдяки управлінню пасивами так само допомагає досягти цільового рівня прибутковості, як і надходження від активних операцій. При цьому ціна кожної операції чи послуги має перекривати витрати банку з її надання. Банкіри високо оцінили потенційні можливості скоординованого підходу до управління активами і пасивами і доклали багато зусиль для його вдосконалення.

Сучасний світовий банківський досвід показує, що внутрішнє управління залученими коштами з точки зору рентабельності, процентного ризику та ризику ліквідності відбувається за допомогою наступних інструментів:

- встановлення GAP-розривів по активам та пасивам;
- управління рівнем процентної маржі;
- встановлення мінімально допустимих процентних ставок по кредитним операціям та максимально допустимих ставок по залученню депозитів;
- встановлення позиційних лімітів по процентним активам і пасивам;
- управління на основі визначення операції активів та пасивів;
- управління за допомогою імітаційних моделей;
- періодичне стрес-тестування.

Останніми десятиріччями в міжнародній банківській практиці застосовується інтегральний метод управління, який включає методи об'єднання та поділу джерел фінансування і забезпечує більшу гнучкість при управлінні активами та зобов'язаннями банку.

Незалежно від того, якого підходу до управління активами та пасивами додержує банк, перед менеджментом неминуче постає важливе питання: чи

мають величина та структура зобов'язань впливати на напрямки розміщення активів?

Традиційний підхід до розв'язання проблеми полягає в об'єднанні джерел фінансування. Згідно з таким методом управління структура зобов'язань не впливає на вибір напрямків розміщення активів, усі кошти розглядаються як єдиний ресурсний потенціал банку без урахування особливостей різних видів зобов'язань. Завдання керівництва банку — визначити пріоритетні напрямки розміщення активів, що розглядаються як незалежна величина. Перевагою методу об'єднання джерел фінансування є простота й доступність його практичного застосування, а головним недоліком — виникнення проблем з ліквідністю. Ризик ліквідності зростає, якщо зв'язки між активами та зобов'язаннями не враховуються. Намагаючись вибрати найбільш прибуткові напрямки вкладення ресурсів, банк може видати довгострокові кредити, які фінансуватимуться за рахунок короткострокових депозитів. Така трансформація з великою ймовірністю призводить до підвищення рівня ризику ліквідності.

Якщо менеджмент банку вирішить застрахуватися від підвищення рівня ризику ліквідності і з цією метою розглядатиме високоліквідні активи як пріоритетний напрямок розміщення коштів, то йому доведеться відмовитися від одержання максимально можливого прибутку для акціонерів банку.

Альтернативний підхід до управління структурою активів та зобов'язань банку базується на поділі джерел фінансування. Сутність методу полягає у встановленні відповідності між конкретними видами таких джерел та напрямками використання ресурсного потенціалу. Частина ресурсів, яка сформована за рахунок мінливих джерел, таких як вклади до запитання, залишки на розрахункових рахунках клієнтів, одержані позики «овернайт», має вкладатися в короткострокові кредити та цінні папери. Кошти, одержані з відносно стабільних джерел, таких як строкові вклади, депозити, можуть бути спрямовані на видачу довгострокових кредитів і придбання облігацій. Застосовуючи метод поділу джерел фінансування, менеджмент банку має

ретельно стежити за розмірами сум та строками різних видів зобов'язань і приводити у відповідність до них структуру активів.

З огляду на потребу постійно балансувати між структурою пасивів та активів зазначений метод стає вельми трудомістким, а отже, ускладнюється практичне його застосування. Іншим недоліком є можливе зменшення доходів банку, спричинене відмовою від прибуткового вкладення коштів, якщо не існує відповідного джерела фінансування. Перевага розглядуваного методу полягає у зниженні ризику незбалансованої ліквідності, оскільки потреба в ліквідних засобах у будь-який час може бути передбачена.

Метод поділу джерел фінансування набув значного практичного поширення в період керування банками через пасиви. Установлення контролю над структурою та стабільністю зобов'язань дозволяє формувати депозитну базу згідно з потребами щодо проведення активних операцій. З розвитком фінансових ринків головна перевага методу поділу джерел, яка полягає в зниженні ризику ліквідності, втратила своє значення. Банки дістали можливість у будь-який час залучати ліквідні кошти на міжбанківському ринку.

Отже, перевагою інтегрованого підходу є максимізація прибутку за умови досягнення прийнятного рівня ризику, а також можливість більш зваженого підходу до проблем управління ліквідністю завдяки точнішому визначенню потреби в ліквідних коштах. Особливість його полягає у поєднанні всіх методів автономного управління банківськими портфелями в один скоординований процес. Нині у світовій банківській практиці інтегроване (скоординоване) управління активами і пасивами банку більшість фахівців визнає за єдиний раціональний спосіб управління, здатний забезпечити виживання банку у висококонкурентному ринковому середовищі. За сучасних умов підвищеної волатильності фінансових ринків та зростання загального рівня ризикованості саме цей підхід визнано найефективнішим: у межах УАП формується найзагальніше, глобальне розуміння процесу управління банківськими фінансами, яке потребує координації різноманітних специфічних функцій, спрямованих на досягнення економічних цілей банку [58, с. 394].

Як бачимо, інтегрований підхід до управління банківськими фінансами у світовій практиці поширився порівняно недавно, а розуміння взаємозв'язку активів і пасивів не завжди було властиве банкірам. А проте слід визнати, що окремі елементи скоординованого управління банківським балансом використовуються в банківській практиці вже віддавна, і однією з перших спроб його реалізації можна вважати пошук ефективних способів підтримання банківської ліквідності. Так, іще в 1811 р. М. С. Мордвинов обґрунтував ідею повної збалансованості кредитних ресурсів та вкладень за строками і сумами [7, с. 65].

Досліджуючи взаємозв'язки між цими підходами до управління банківськими фінансами, доходимо висновку, що кожен наступний є логічним продовженням попереднього і включає весь арсенал уже відомих методів та прийомів. На цю особливість звертає увагу і Дж. Сінкі: «Суть УАП у тому, що воно об'єднує використовувані протягом трьох десятиліть окремі методи управління портфелем (тобто управління активами, пасивами і спредом) в один скоординований процес» [58, с. 396].

У вітчизняній банківській практиці всі три підходи до управління фінансовими потоками існують паралельно. В окремих банках (щоправда, їх небагато) управління здійснюється все ще через активи, у більшості банківських установ переважають автономні методи управління (тобто другий підхід — через пасиви), але є й банки, де використовуються сучасні прогресивні методи управління. У цілому ж формування концептуальних засад управління фінансовою діяльністю кредитних установ на сучасному етапі розвитку банківської системи України залишається досить актуальною науковою та практичною проблемою. Утім і в сучасній міжнародній практиці управління активами і пасивами становить одне з фундаментальних понять банківської справи і є складною та багатоплановою проблемою, яку ще остаточно не досліджено.

Звертаючись до методологічного аспекту досліджуваної проблематики, мусимо визнати, що, хоч науковці і практики однастайні щодо винятково

важливої ролі інтегрованого підходу, єдиного трактування такого поняття, як «управління активами і пасивами», в економічній науці ще не склалося. Дж. Маршалл управління активами і пасивами розглядає як один з методів управління ризиками поряд зі страхуванням та хеджуванням [40, с. 186]. Він пише: «Існують три різні, але взаємозв'язані способи управління фінансовими ризиками. Перший пов'язаний з купівлею страховки (insurance)... Другим способом є управління активами і пасивами (asset/liability management). Цей спосіб полягає в ретельному збалансуванні активів та зобов'язань, з тим щоб виключити зміни чистої вартості... Останнім способом, який може бути використаний сам по собі або в поєднанні з першими двома, є хеджування (hedging)» [40, с. 185].

П. Роуз будь-які дії, пов'язані зі зниженням ризиків, у тому числі й УАП, відносить до хеджування. Зокрема, такі класичні методи управління активами і пасивами, як управління дисбалансами (геп) та середньозваженим строком погашення (дюрація) трактуються як механізми хеджування [53, с. 482]. Ширше розуміння цього поняття пропонує Дж. Сінкі: «Основна тема УАП — це скоординоване управління всім балансом, а не окремими його частинами» [58, с. 396]. Водночас мету управління активами і пасивами він визначає як мінімізацію відсоткового ризику і, відповідно, до переліку методів включає лише управління чистою відсотковою маржею і гепом.

Ці погляди поділяють і російські економісти Г. С. Панова, О. Б. Ширінська. Так, О. Б. Ширінська підкреслює, що «під УАП автори розуміють скоординований процес управління вимогами та зобов'язаннями кредитної установи, тобто всім балансом, а не окремими його частинами» [71, с. 15]. Далі вона наголошує, що УАП потребує комплексного підходу і спрямовується на розв'язання триєдиної задачі — підтримання ліквідності, підвищення прибутковості та мінімізацію банківських ризиків, а проте, до переліку методів УАП включає лише управління дисбалансами (гепом). Нагадаємо, що геп — це метод управління відсотковим ризиком, а тому за такого трактування всі інші банківські ризики, зокрема валютний, ринковий,

ліквідності, залишаються поза межами УАП. Те саме стосується і категорії прибутковості, адже метод гепу забезпечує аналіз лише відсоткового прибутку (чистої відсоткової маржі), тоді як доходи банку формуються також за рахунок інших джерел, зокрема проведення валютних операцій, різниць між цінами купівлі і продажу цінних паперів тощо. Отже, таке обмежене розуміння УАП значно звужує можливості комплексного аналізу фінансової діяльності банку.

Коментуючи сказане, слід визнати, що однозначне розв'язання питання щодо місця та ролі УАП є досить проблематичним, оскільки процеси управління банківськими фінансами тісно взаємозв'язано і більшість методів спрямовано на одночасне досягнення кількох цілей, а тому науковці розглядають їх з різних позицій залежно від цілей своїх досліджень. Утім, такі різні погляди не є принципово суперечливими, адже всі вчені так чи так, але розуміють під УАП скоординований пі

Докладніше прикладні аспекти управління фінансовими потоками банку висвітлено у працях зарубіжних учених, але й там теоретичні положення не завжди доведено до робочого методичного інструментарію, формалізованого на математичній основі. Не варто забувати, що сучасний рівень розвитку інформаційних технологій сприяє ефективному розв'язанню цих завдань. Більшість програмних продуктів є в системі Інтернету, що дає змогу користувачам (у даному разі — банкам) на свій розсуд генерувати моделі та програмне забезпечення і створювати власну систему підтримки прийняття управлінських рішень. Але перед тим банки повинні визначитися концептуально, на яких принципах та засадах має ґрунтуватися процес управління. На нашу думку, сучасним умовам розвитку вітчизняної банківської справи найточніше відповідає саме інтегрований підхід до управління активами і пасивами, поширений у міжнародній банківській практиці.

Інтегрований підхід охоплює практично всі сфери фінансового управління банком: стратегічне та середньострокове планування, оперативне управління, включаючи аналіз та контроль, управління прибутком та ризиками, формування аналітичного інструментарію. Узагальнюючи сказане, можемо

стверджувати, що саме методологія інтегрованого управління активами і пасивами дає реальні можливості для розв'язання проблеми оптимізації співвідношення між прибутковістю і ризиком, яка в сучасній банківській справі є, по суті, наріжним каменем усього процесу управління банком.

У цьому зв'язку зазначимо, що проблеми управління активами і пасивами банку найповніше висвітлено в дослідженнях Дж. Сінкі, хоча і не з усіма його твердженнями ми можемо погодитися. Заслуговує на увагу запропонований ним тристадійний підхід до управління банківським балансом [58, с. 394]. На першій стадії реалізується загальний підхід до управління активами, зобов'язаннями та капіталом банку в цілому. Друга стадія потребує «координації різних специфічних функцій», до яких належать: в активі банку — управління станом резервів, ліквідністю, інвестиціями, кредитами, реальним основним капіталом (тобто основними фондами); у пасиві — управління зобов'язаннями за резервами, загальне управління пасивами чи зобов'язаннями за позиками, управління довгостроковою заборгованістю та капіталом [58, с. 394].

Досягнення поставлених банком економічних цілей передбачається на третій стадії управління балансом. Тут Дж. Сінкі виокремлює шість стратегій: управління спредом або гепом, ліквідністю, капіталом, податками, позабалансовою діяльністю та контроль за накладними витратами. При цьому, однак, залишається нез'ясованим принцип відбору цих стратегій. Автор лише констатує: «Узявши за мету максимізацію цінності власного капіталу банку, ми одержимо шість можливих стратегічних напрямів досягнення цієї мети» [58, с. 74], причому, у наведеному ним переліку стратегій бракує стратегії управління доходами, хоча саме вони є базою формування прибутку та збільшення ринкової цінності банку.

Інтегрований підхід до аналізу та управління динамічним банківським балансом для багатьох вітчизняних банків ще не став проблемою практичної методології. Водночас за сучасних умов дедалі більше банківських установ досягає тієї стадії розвитку, на якій реалізація інтегрованого підходу в щоденній діяльності перетворюється на актуальну проблему управління

банківськими фінансами. Повільне впровадження цього підходу в українських банках пояснюється передовсім браком цілісної концепції, методології, методичних рекомендацій та формалізованого аналітичного інструментарію, адаптованих до вітчизняних реалій, складністю практичної реалізації окремих теоретичних положень, недостатнім рівнем спеціальної підготовки банківських фахівців та багатьма іншими причинами. Проте, як показала дійсність, цінові ризики протягом останнього часу перетворилися для вітчизняних банків на одну з основних проблемних зон, а пошук ефективних методів управління ними став невідкладним завданням, від розв'язання якого часто залежить життєздатність банківської установи.

На нашу думку, запровадження прогресивних підходів до управління в українських банках треба розпочинати з формування концептуальних засад, методичного забезпечення та аналітичного інструментарію, які є спільними для всіх банківських установ.

У дальшому кожен банк, спираючись на загальні методологічні засади, матиме можливість реалізувати їх на практиці з урахуванням специфіки своєї діяльності.

3.2. Розвиток інфраструктури управління залученими коштами банку

Розвиток ринкових відносин в Україні неминуче призвів до появи такого явища, як конкуренція, яка виступає визначальною компонентою механізму саморегулювання ринкової економіки і, водночас, конкретною формою її функціонування. Наявність досить значної кількості банків в Україні є причиною для ґрунтовного аналізу в процесі прийняття рішення про вибір банку-партнера, тому показник конкурентоспроможності банківської установи є одним із визначальних факторів, що впливає на корпоративний імідж та репутацію банку, а отже, і на перспективу розширення клієнтської бази та підвищення прибутковості.

Наявність ресурсного потенціалу є важливою передумовою ефективного функціонування банківської установи, тому менеджмент депозитної діяльності банку, ефективна політика здійснення ним депозитних операцій є важливим завданням загальної системи стратегічного банківського управління, а механізм залучення коштів потребує особливої уваги в умовах конкурентної боротьби між банками за клієнтів та їх вклади [68, с. 84].

Сучасна банківська діяльність характеризується високим ступенем залежності успіху банку від наявності бездоганної репутації та відгуків про високу якість обслуговування клієнтів, а це означає, що всі структурні підрозділи банківської установи повинні працювати з максимальною ефективністю, орієнтуючись на задоволення потреб та побажань клієнтів при одночасному дотриманні усіх встановлених норм ліквідності та прибутковості. Зокрема, стосовно депозитної політики, для забезпечення збереження і розширення числа клієнтів банк повинен постійно вдосконалювати асортимент депозитних продуктів та послуг, модернізуючи його у відповідності із новими технологіями та методами роботи.

Успіх банку сьогодні у значній мірі залежить від наявності високорозвиненого комплексу банківського маркетингу, що здійснює аналітичну роботу і дозволяє швидко реагувати на зміни в мікро- та макросередовищі. Аналіз клієнтури банку, конкурентного середовища, відбір цільових ринків, розробка комунікаційної стратегії постійно і динамічно впливають на різні аспекти взаємовідносин банків з клієнтами, забезпечують розробку відповідних депозитних програм і продуктів, котрі б задовольнили існуючий попит різних категорій вкладників, а також дозволили йти на крок попереду майбутнього зростаючого попиту, використовуючи досвід розвинутих країн та сучасні технології [64, с. 52].

Важливим аспектом удосконалення депозитної діяльності можна вважати розширення спектра банківських послуг, які б надавалися в комплексі із депозитним обслуговуванням. Це означає, що окрім традиційного

розрахунково-касового обслуговування, банки надаватимуть своїм клієнтам ряд додаткових послуг, зокрема: ведення пенсійних рахунків, бухгалтерський облік операцій, нарахування та сплата податків, оплата комунальних послуг, розрахунки заробітної плати та інші. Застосування комплексного обслуговування широко застосовується у банківській практиці розвинутих зарубіжних країн, і ефективність його доведена. Тому імплементація позитивного зарубіжного досвіду вітчизняними банками є доцільною і актуальною в контексті розвитку системи електронних платежів та зростання попиту на додаткові банківські послуги.

Метод комплексного обслуговування значною мірою сприяє залученню додаткових коштів на різні види рахунків, а також вигідно відрізняє прогресивні банки-лідери від своїх конкурентів, котрі пропонують традиційний набір банківських послуг [61, с. 175].

Перспективним напрямом удосконалення вкладних операцій може стати також розширення кола депозитних рахунків клієнтів з різноманітним режимом функціонування, що надаватиме вкладникам банку ряд додаткових можливостей для використання своїх заощаджень із прийнятним рівнем доходів. Зокрема, у співпраці банківських установ з різними групами клієнтів рекомендується використовувати депозитні рахунки змішаного режиму функціонування, котрі одночасно передбачають можливість їх використання для здійснення платежів та є своєрідними фінансовими інвестиціями, що приносять власнику дохід.

Даний метод передбачає нове бачення депозитного рахунку змішаного типу, без чіткого розмежування депозитів на окремі види (до запитання, ощадні, строкові), що значно розширює сферу його використання для клієнта і одночасно скорочує процентні витрати банку, оскільки передбачає дещо нижчий відсоток за зберігання коштів, проте надає можливість користування коштами. У США даний вид депозитного рахунку має назву Money Market Account, тобто рахунок грошового ринку, відсотки по якому є вищими у порівнянні з ощадними вкладами, а мінімальна сума

вкладу становить від 1000 до 2500 доларів. Специфіка його полягає у тому, що банк, залучивши кошти на такі рахунки, розміщає їх на фінансовому ринку на короткостроковий період, тобто це короткострокові інвестиції з невисоким ступенем ризику і одночасною можливістю здійснення клієнтом обмеженої кількості операцій списання коштів з рахунку без втрати відсотків [64, с. 55].

На нашу думку, такий вид рахунку є доцільним для використання вітчизняними банками з огляду на стан фінансового ринку в Україні та підвищений фінансовий ризик довгострокових інвестиційних вкладень. Отже, розробка нових депозитних продуктів та додаткових послуг висвітлює ефективність депозитної політики з точки зору «переваг в умінні», тобто результати діяльності щодо удосконалення механізму залучення коштів від вкладників.

Проте існує ще одна, не менш важлива, група факторів – «переваги в ресурсах», у якій до уваги приймаються новітні технології та досягнення, які значно спрощують процес здійснення банківських, в т.ч. депозитних, операцій та скорочують витрати банку. Як приклад, можна назвати активне використання окремими банками терміналів самообслуговування, котрі, на відміну від банкоматів, дають змогу не тільки отримати готівку, але й поповнювати рахунки, в т.ч. депозитні, та здійснювати велику кількість інших банківських операцій у післяопераційний час чи в будь-якому місці та в час, що зручні для клієнта. Крім того, клієнт може отримати вичерпну інформацію про стан свого рахунку та здійснити необхідні трансакції без допомоги й участі банківського працівника, а це значно скорочує і спрощує процес обслуговування. Такі термінали вже застосовують у своїй практиці «Приватбанк», «Альфабанк», і це дає позитивні відгуки клієнтів щодо результатів їх впровадження, тому доцільним є використання даного сучасного методу обслуговування й іншими вітчизняними банками [68, с. 84].

Особливу увагу варто звернути на ефективність реалізації депозитної політики в частині використання рекламних акцій, досвіду та професійної

майстерності банківського персоналу, ініціативи та зацікавленості, адже ці фактори чинять неабиякий вплив на створення іміджу банківської установи, підтримання її репутації та довіри серед існуючих та потенційних клієнтів.

Одним із найбільш перспективних напрямів банківського менеджменту і маркетингу при використанні нецінових методів управління депозитними ресурсами є комунікаційна політика, адже просування банківських продуктів за своєю природою виконує комунікаційну функцію, яка передбачає спілкування банку з клієнтами та громадськістю. Реалізація комунікаційної політики може здійснюватися банком за допомогою різних інструментів: через рекламу, стимулювання збуту, Public Relations (громадські зв'язки), особисті контакти та мерчандайзинг [70, с. 47].

Щодо рекламної діяльності, то в Україні реклама банківських послуг, пов'язаних із залученням коштів від населення, дозволяється лише тим банківським установам, які мають ліцензію на її здійснення, крім того, законом України заборонена будь-яка реклама, що містить неправдиву інформацію про діяльність банківської установи.

Слід звернути увагу на те, що в сучасних умовах зростаючої конкуренції на ринку банківських послуг реклама є потужним засобом впливу на досить широку аудиторію, адже банки використовують найрізноманітніші види реклами: теле- і радіо реклама, друкована рекламна продукція, пряма реклама, інтернет-реклама тощо. Рекламна кампанія банку в основному спрямована на потенційних клієнтів, тому важливим є подання інформації про депозитні програми у ненав'язливій формі, підкреслюючи позитивні сторони та вигоди від здійснення депозитних операцій.

Ще одним сучасним та перспективним методом комунікаційної політики банку є мерчандайзинг. Банківський мерчандайзинг – це одна із складових маркетингу та інструментів збутової політики, направлена на збільшення обсягу продажу банківських продуктів. Він являє собою комплекс заходів щодо розробки та реалізації методів із залучення нових клієнтів та просування

банківських продуктів і послуг на ринку. Мерчандайзинг у сфері депозитної діяльності вирішує наступні завдання:

- удосконалення асортименту депозитних продуктів у відповідності із потребами та запитами існуючих та потенційних клієнтів;
- контроль за якістю надання депозитних послуг з точки зору швидкості, зручності, мобільності, можливості надання додаткових супроводжувальних послуг, а також культури обслуговування;
- забезпечення наявності в асортименті продуктів, на які існує попит на ринку та постійне його оновлення відповідно до зростаючих потреб клієнтів;
- проведення аналізу цінової стратегії банків-конкурентів та надання рекомендацій щодо оптимальної цінової політики на депозитні продукти і послуги;
- планування ефективного розташування точок продажу банківських продуктів (філій, відділень банку), а також раціонального розташування відділів та обладнання для продажу банківських продуктів клієнтам банків [64, с. 60].

Отже, основна мета комунікаційної політики в банківській сфері – просунути та збути банківський продукт, використовуючи різні методи, способи та прийоми. Проте усі методи об'єднує те, що в центрі уваги завжди є клієнт банку, і банківська установа повинна орієнтуватися на його потреби, побажання та очікування. Також важливим є паралельне застосування різних методів комунікаційної політики, оскільки це забезпечує найбільш вдале позиціонування депозитних продуктів на ринку та формування позитивного іміджу банку серед існуючих та потенційних клієнтів.

3.3. Збалансування джерел залучення коштів в банку

Нині у світовій банківській практиці інтегрований підхід до управління активами і пасивами банку більшістю фахівців визнано єдиним раціональним способом управління, здатним забезпечити виживання банку у високо конкурентному ринковому середовищі. За сучасних умов підвищеної

волатильності фінансових ринків і зростання загального рівня ризиковості саме цей підхід найефективніший.

Незалежно від того, якого підходу до управління активами та пасивами дотримується банк, перед менеджментом неминуче постає важливе питання: чи мають величина та структура зобов'язань впливати на напрями розміщення активів?

Традиційний підхід до вирішення проблеми полягає в об'єднанні джерел фінансування. Згідно з таким методом управління структура зобов'язань не впливає на вибір напрямів розміщення активів, усі кошти розглядаються як єдиний ресурсний потенціал банку без урахування особливостей різних видів зобов'язань. Завдання керівництва банку – визначити пріоритетні напрями розміщення активів, що розглядаються як незалежна величина.

Перевагою методу об'єднання джерел фінансування є простота й доступність його практичного застосування, а головним недоліком – виникнення проблем з ліквідністю. Ризик ліквідності зростає, якщо зв'язки між активами та зобов'язаннями не враховуються. Намагаючись вибрати найприбутковіші напрями вкладення ресурсів, банк може видати довгострокові кредити, які фінансуються за рахунок короткострокових депозитів. Така трансформація з великою ймовірністю призводить до підвищення рівня ризику ліквідності.

Якщо менеджмент банку вирішить застрахуватися від підвищення рівня ризику ліквідності і з цією метою розглядатиме високоліквідні активи як пріоритетний напрям розміщення коштів, йому доведеться відмовитися від одержання максимально можливого прибутку для акціонерів банку [68, с. 85].

Альтернативний підхід до управління структурою активів і зобов'язань банку базується на поділі джерел фінансування. Сутність методу полягає у встановленні відповідності між конкретними видами таких джерел і напрямками використання ресурсного потенціалу. Частина ресурсів, сформована за рахунок мінливих джерел, таких як вклади до запитання, залишки на розрахункових рахунках клієнтів, одержані позики «овернайт», має вкладатися в

короткострокові кредити та цінні папери. Кошти, одержані зі стабільних джерел, таких як строкові вклади, депозити, можуть бути спрямовані на видачу довгострокових кредитів і придбання облігацій.

Застосовуючи метод поділу джерел фінансування, менеджмент банку має ретельно стежити за розмірами сум і строками різних видів зобов'язань і увідповіднювати до них структуру активів. З огляду на потребу постійно балансувати між структурою пасивів та активів зазначений метод стає вельми трудомістким, а отже, ускладнюється практичне його застосування. Іншим недоліком є можливе зменшення доходів банку, спричинене відмовою від прибуткового вкладення коштів, якщо не існує відповідного джерела фінансування. Перевага цього методу полягає у зниженні ризику незбалансованої ліквідності, оскільки потреба в ліквідних засобах у будь-який час може бути передбачена.

Метод поділу джерел фінансування набув практичного поширення в період керування банками через пасиви. Встановлення контролю над структурою та стабільністю зобов'язань дає змогу формувати депозитну базу згідно з потребами щодо проведення активних операцій. З розвитком фінансових ринків головна перевага методу поділу джерел, яка полягає в зниженні ризику ліквідності, втратила своє значення. Банки дістали можливість у будь-який час залучати ліквідні кошти на міжбанківському ринку.

У міжнародній банківській практиці застосовують інтегрований підхід до управління, який включає методи об'єднання та поділу джерел фінансування і забезпечує більшу гнучкість під час управління активами та зобов'язаннями банку.

При управлінні ризиком процентних ставок менеджмент банку має вирішити такі завдання [62, с. 391]:

- досягти цільового рівня чистої процентної маржі, спреду, стабілізації чистого процентного доходу;
- передбачити рух процентних ставок, визначити тенденції ринку;

- встановити процентні ставки за залученими та наданими коштами, визначити динамічну структуру активів і пасивів на підставі геп-аналізу та дюрації;
- використовувати засоби хеджування.

Перевагою інтегрованого підходу є можливість отримання максимального прибутку за прийняттого рівня ризику, а також реалізація зваженого підходу до управління ліквідністю завдяки точнішому визначенню потреби в ліквідних коштах. Такий підхід до управління потребує застосування багатьох складних методів і прийомів та високого рівня кваліфікації банківських менеджерів, що часто перешкоджає його впровадженню у практику роботи українських банків.

Інструментарій управління активами та пасивами включає інформаційні системи, моделі планування, аналіз і оцінку сценаріїв, системи прогнозування, фінансові огляди та спеціальні звіти. Відтак УАП охоплює практично всі сфери фінансового управління банком, такі як стратегічне та середньострокове планування, оперативне управління, включаючи аналіз і контроль, управління прибутком і ризиками, формування аналітичного інструментарію.

Довгострокове управління активами і пасивами оцінюється конкурентоспроможним рівнем прибутку на активи (ROA) та прибутку на капітал (ROE). Оперативне управління активами і пасивами зорієнтоване на щоденне управління банківським балансом. У цьому аспекті головними показниками ефективності застосування УАП є процентний прибуток, чиста процентна маржа або прибуток на акцію. Невіддільними складниками процесу стають контроль та управління фінансовими ризиками, передусім ризиком відсоткових ставок, валютним ризиком і ризиком незбалансованої ліквідності.

Щодо управління активами і пасивами загальні стратегії управління фінансовою діяльністю банку реалізуються через систему аналітичних моделей і методів управління.

Під економетричною моделлю розуміють рівняння регресії, яке встановлює кількісне співвідношення між дивідендною доходністю статутного

капіталу банку і відотною структурою залучених коштів, при цьому вважається що принцип конкуренції банківського ринку приводить до вирівнювання відсоткових ставок для різних видів депозитів в банках України.

Аналіз формування дивідендної доходності статутного капіталу банку за допомогою економетричних методів включає [52, с. 117]: з'ясування чинників, що можуть впливати на розмір доходів; формування масиву статистичної інформації; знаходження регресійних залежностей (побудова регресійних моделей); економічна інтерпретація моделей і практичне використання.

В нашій країні продовжує активно розвиватися банківська система. Вже через невеликий проміжок часу, в результаті недобросовісного управління цими фінансовими інститутами багато банків припиняли своє існування, не розраховувшись зі своїми кредиторами, в першу чергу страждали зазвичай вкладники - фізичні особи.

Більшу частину постраждалих вкладників складали люди, які належать до категорії населення з низькими доходами. Таким чином, Національний банк був змушений вжити відповідних заходів, щоб захистити кредиторів банківських установ.

Одним з таких заходів є нормативи обов'язкових відрахувань, тобто банки зобов'язані депонувати частину вільних грошових коштів на спеціальних рахунках у Національному банку, якими вони не можуть вільно розпоряджатися.

Особливістю розрахунку цих нормативів є те, що розмір відрахувань залежить від терміну залучених коштів. Для засобів, що залучаються «до запитання», відсоток відрахування максимальний, і, відповідно, цей відсоток зменшується зі збільшенням строку залучення. Ясно, що банкам вигідніше, щоб їхні відрахування були мінімальними, адже кошти, що перераховуються у вигляді обов'язкових нормативів, «не працюють», тобто банки нічого не заробляють від їх розміщення. На перший погляд, банкам вигідніше залучати кошти на якомога більший термін, однак, чим більше термін залучення коштів,

тим більше банк сплачує кредитору, тим вища процентна ставка, за якою розраховується виплачувана банком винагорода.

Враховуючи, що прибуток збільшується зі збільшенням оборотних коштів, банку не вигідно залучати занадто багато коштів з терміном «до запитання», однак збільшення довгострокових пасивів веде до збільшення витрат, що відповідно, зменшує прибуток.

Таким чином, для банку важливо визначити такий склад залучених засобів (в залежності від термінів залучення), щоб прибуток від їх використання була максимальним.

Банки залучають кошти в умовах постійної конкуренції з подібними організаціями та іншими інститутами, що мають ліцензії на залучення грошових коштів. Багато неприємностей банкам доставляють різні політичні катаклізми в нашій країні, які, з одного боку роблять іноземну валюту привабливим інструментом для інвестицій, з іншого - просто підривають довіру до банків. У таких умовах банки повинні так само враховувати суб'єктивні чинники, які можуть істотно впливати на математично розраховані бажані параметри своїх фінансових показників.

Головною метою управління складом залучених коштів є досягнення такої ситуації, коли чистий прибуток від їх використання буде максимальним. Зазвичай банкам не складає труднощів просто залучити кошти в допустимому нормативами обсязі, проте важливо постійно стежити за тим, щоб, з одного боку, реальний обсяг «робочих» коштів сильно не зменшувався за рахунок відрахувань в НБУ і, з іншого боку, прибуток сильно не зменшувався через витрати на сплату відсотків.

Не завжди можливе оперативне управління складовими частинами загального обсягу залучених коштів. Це пояснюється тим, що банк не може в односторонньому порядку «розірвати» відносини з кредитором, з яким укладено договір на певний строк.

Таким чином, можна ввести ще один обмежуючий параметр – залучення коштів на дуже великі терміни негативно впливає на здатність піддаватися управлінню цього об'єкта.

Основною умовою, за якої можливе управління складом залучених банком ресурсів, є наявність повноцінного і цивілізованого ринку, на якому товаром є тимчасово вільні кошти тих чи інших суб'єктів. В даний час цей фактор є актуальним для всіх кредитних установ, без винятку.

Останні політичні події не можуть позитивно позначатися на стані ринку вільних ресурсів. Тому прийняття лише рішення про будь-яке управління розглянутим об'єктом недостатньо для того, щоб це дало бажані результати.

В даний час абсолютна більшість автоматизованих систем взаємодіє з користувачем в інтерактивному режимі, таким чином інтерфейс автоматизованої системи управління розглянутим об'єктом може бути організований наступним чином: після вибору відповідного пункту меню, система видає на екран форму для внесення вихідних даних, після чого ці дані перевіряються на повноту і коректність. Далі, дотримуючись алгоритму оптимізації, ЕОМ розраховує оптимальні параметри системи. Після чого на екран виводяться результати розрахунків. Користувачеві може так само пропонуватися роздрукувати результати.

Сутність управління моделлю полягає в тому, що залежно від розрахованого оптимального складу (за строками) залучених коштів можна обмежити окремі операції по залученню і, навпаки, активізувати інші. На практиці це може виглядати так: для збільшення частки зобов'язань «до запитання» можна пропонувати потенційним клієнтам пільгові умови для відкриття розрахункових рахунків, пропонувати підприємствам і організаціям відкрити їх працівникам рахунки для перерахування на них заробітної плати і т.п. Для збільшення частки довгострокових пасивів розробляються нові види вкладів, надаються пільги клієнтам - юридичним особам, які мають довгострокові депозити в банку. Для зменшення відповідних часток умови

залучення коштів змінюються так, що клієнтові стає невигідно зберігати свої вільні грошові ресурси за таких умов.

Алгоритм, за яким здійснюється пошук оптимальної для банку структури залучених коштів, наведений нижче.

Як вже говорилося, нормативи відррахувань в Центральний банк залежать від терміну залучених коштів. Таким чином, загальну суму коштів, що перераховуються в банк, можна обчислити за формулою:

$$S = S P_i * N_i, \quad (3.7)$$

де P - обсяг коштів з певним терміном погашення,

N – норматив відррахувань (у %).

Недоотриманий в результаті невикористання цих коштів дохід можна обчислити таким чином:

$$D = S * p, \quad (3.8)$$

де p - середня ставка розміщення коштів в банку.

Суму відсотків, що сплачуються банком різним кредиторам, знаходимо за формулою:

$$W = S P_i * V_i, \quad (3.9)$$

де V - ставка відсотків, що сплачуються за депозитами певного терміну.

Таким чином, якщо задати незмінним обсяг будь-якої частки, і вказати, якими частками можна варіювати, то поставлене завдання вирішується шляхом пошуку таких значень P , при яких значення D (недоотриманий дохід) і W (сплачувані банком відсотки) зрівнюються.

Це завдання дуже просто вирішується за допомогою ЕОМ. Слід зазначити, що можна задавати незмінним обсяг будь-якої частки, і вказати, якими частками можна варіювати, наприклад, якщо у банку є такі вкладники, розлучатися з якими він не хотів би ні за яких умов [44, с. 83].

Реалізацію управління можна використовувати для оптимального управління складом залучених коштів банку. Для практичної реалізації системи автоматизованого управління потрібне більш детальне опрацювання замовником окремих питань управління даної системи і його вимог до ІС.

При управлінні в обстановці перешкод до системи повинні застосовуватися стандартні умови захисту від зовнішніх впливів: радіоелектронний захист засобів АС; засоби захисту даних від руйнування: резервне копіювання, архівація та антивірусний захист.

У розглянутій системі повинна бути передбачена можливість адекватно сприймати зміни об'єкта, викликані зміною навколишнього середовища. Можливість таких змін повинна бути врахована на етапі проектування, шляхом узгодження із замовником.

АС повинна спочатку передбачати можливі зміни об'єкту, або бути модернізованою без істотних витрат, відповідно до змін зовнішніх умов об'єкта.

Основними принципами побудови АС є:

- наявність джерел отримання гарантованого ефекту, що забезпечують окупність витрат не нижче нормативної;
- забезпечення необхідного рівня автоматизації процесів і об'єктів управління, які повинні відповідати цілям АС і вимогам до компонентів АС;
- готовність організації до створення АС;
- гарантія комплектування АС технічними та програмними засобами;
- забезпечення АС персоналом необхідної кваліфікації в заданий термін.

У розробці АС управління розглянутим об'єктом можна виділити наступні етапи: отримання завдання на розробку; аналіз керованої системи; узгодження із замовником можливих змін зовнішнього середовища об'єкта; розробка ескізного проекту АС; розробка технічного завдання на проектування функціональних підсистем.

Весь процес розробки можна розділити на дві частини: дослідження, що охоплюють необхідні попередні роботи перед проектуванням і забезпечують обґрунтованість подальшої розробки з точки зору економічної ефективності; проектування АС і організація робіт з впровадження її на об'єкті.

Комплекс технічних засобів АС складається з взаємодіючих комплексів технічних засобів, компонентів, що входять до складу інтегрованої АС,

технічних засобів сполучення і координації, що забезпечують рішення комплексу завдань усіх рівнів АС. Комплекс технічних засобів АС повинен будуватися на базі модулів, що забезпечують сумісність і зміни конфігурації технічних засобів.

Комплекс технічних засобів АС повинен забезпечувати ефективне використання пристроїв збору і передачі інформації з метою скорочення витрат і підвищення оперативності обробки інформації.

Стосовно до особливостей обраного КТЗ вирішуються питання організації системи обробки даних і здійснюється розробка безпосередньо обмеженого першочерговими завданнями робочого проектування системи управління.

Інформаційне забезпечення автоматизованої системи управління - сукупність єдиної системи класифікації та кодування техніко - економічної інформації, уніфікованих систем документації і масивів інформації, які використовуються в автоматизованих системах управління. Інформаційне забезпечення АС управління розглянутим об'єктом повинно бути узгоджено з замовником, розробка інформаційного забезпечення АС здійснюється відповідно до концепції банків даних.

-

Методи оцінки ресурсного потенціалу поділяються на 2 групи: кількісні (параметричні) та якісні (непараметричні). До параметричних відносять метод інтегрального показника, коефіцієнтний метод, «квадрат потенціалу» та ін. До непараметричних відносять Data Envelopment Analysis.

Переваги параметричних методів:

- точність результатів;
- комплексність оцінки;
- можливість застосування для банків різного розміру;
- можливість автоматизації розрахунків;
- гнучкість аналізу результатів оцінки;

Недоліком даної групи методів є відносно висока трудомісткість розрахунків та їх автоматизації.

Переваги непараметричних методів:

- відносна простота застосування;
- відсутність випадкових помилок;
- невисока трудомісткість (у більшості);
- відсутність значного набору показників;
- низька точність результатів для практичного застосування;

Недоліком даної групи методів є те, що вони не враховують випадкових змін досліджуваних факторів, і всі відхилення від максимуму вважаються свідченням про неефективність ресурсної політики, а також можуть застосовуватися лише для великих та середніх банків [35, с. 36].

З метою подолання передумов виникнення загроз банку ми пропонуємо ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ»:

- використовувати інтегрований підхід до управління залученими ресурсами;
- встановлювати оптимальне співвідношення, між окремими видами активів і пасивів, яке визначається показниками ліквідності та банківськими ризиками і дозволяє банку своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання;
- збільшувати обсяги кредитування фізичних та юридичних осіб за рахунок коригування ставок за кредитами.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Залучені кошти є найбільш значною частиною пасивів банку, яка в кілька разів перевищує його власні кошти. Фактично Залучені кошти — це основне джерело формування ресурсів комерційного банку, які спрямовуються на проведення активних операцій.

До залучених коштів банку належать залишки коштів на поточних, бюджетних та розрахункових рахунках клієнтів, ощадні та строкові вклади фізичних і юридичних осіб, вклади до запитання, різні види депозитних рахунків, таких як умовні, заставні, брокерські, цільові депозити, депозити в іноземній валюті, а також кошти на кореспондентських рахунках інших банків (лоро-рахунки). У банківській практиці всі рахунки клієнтів, відкриті в банку, у цілому називають депозитами, а Залучені кошти — депозитними зобов'язаннями.

Метою банківського менеджменту у сфері управління зобов'язаннями банку є залучення достатнього обсягу коштів з найменшими витратами для фінансування тих активних операцій, які має намір здійснити банк. Отже, у процесі формування фондів менеджмент має враховувати два основні параметри управління — вартість залучених коштів та їх обсяг.

Для забезпечення бажаної структури, обсягів та рівня витрат за депозитними зобов'язаннями менеджмент використовує різні методи залучення коштів, які загалом зводяться до двох груп — цінові та нецінові методи управління залученими коштами.

У практиці роботи українських банків перевага надається ціновим методам управління, оскільки депозитні ставки не підлягають регулюванню і встановлюються менеджментом банку самостійно залежно від потреби в залучених коштах. Депозитні ставки значно відрізняються як у динаміці, так і від банку до банку. Нецінові методи управління ще не досить популярні у вітчизняній банківській практиці, але загострення конкурентної боротьби та зниження загального рівня дохідності спонукає банки до пошуків нових прийомів заохочення клієнтів.

Проведений аналіз залучених коштів банку дозволяє зробити наступні висновки:

- загальна сума фондування банку має тенденцію до зменшення. Структура фондування показує що найвищу частку складають зобов'язання. Частка власного капіталу коливається в межах 10%-13%. За аналізований період банк працював з прибутком, його обсяг характеризується стабільними показниками;
- за типом контрагента більшою часткою володіють кошти юридичних осіб, серед яких переважають строкові кошти, частка яких у досліджуваному періоді коливається в межах 60%. Такими ж тенденціями характеризуються зміни коштів фізичних осіб;
- спостерігається значний рост залучення коштів від підприємств наземного та трубопровідного транспорту, мистецтва, спорту, розваг та відпочинку, добувальної та переробної промисловості. Найбільша частка залучених коштів припадає на кошти фізичних осіб та нерезидентів.

У 2016 році порівняно з 2015 р. обсяг коштів, залучених від клієнтів різних регіонів зростав. А у 2017 р. порівняно з 2016 р. збільшився обсяг коштів, залучених від клієнтів з ОЕСР, але при цьому зменшився обсяг коштів від резидентів України, а також з інших країн. Зважаючи на те, що Банк здійснює свою діяльність лише на території України, географічний ризик розглядається Банком як несуттєвий, тобто такий, що не має впливу на прибуток та капітал Банку;

- аналіз структури коштів клієнтів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» протягом 2015 – 2017 рр. за строками погашення показав, що у 2016 році порівняно з 2015 роком станом на кінець року відбулося зростання частки коштів клієнтів на вимогу та менше 1 місяця з 57,03 % до 61,48 %, від 1 до 12 місяців – скорочення з 42,97 % до 35,97 %, частки коштів клієнтів від 12 місяців до 5 років – зростання з 1,54 % до 2,55 %. У 2017 році порівняно з 2016 роком станом на кінець року відбулося скорочення частки коштів клієнтів на вимогу та менше 1 місяця з 61,48 % до 40,68 %, від 1 до 12 місяців – скорочення з 35,97 % до 27,8 %, частки коштів клієнтів від 12 місяців до 5 років – зростання

з 2,55 % до 31,53 %.Різке зростання частки коштів клієнтів зі строком погашення від 12 місяці до 5 років ще раз підтверджує підвищення довіри до банку з боку клієнтів.

Банк здійснює проведення операцій по залученню коштів у національній та іноземній валюті на підставі чинного законодавства України, свого Статуту, Ліцензії Національного банку України на право проведення операцій, нормативних актів Національного банку України та внутрішніх нормативних документів, затверджених рішенням Правління Банку та дійсних на день проведення операції.

Залучення грошових коштів на поточні та депозитні рахунки юридичних та фізичних осіб відноситься до числа основних задач Банку. На міжбанківському грошовому ринку Банк проводить операції щодо залучення коштів для підтримки необхідного рівня обов'язкового резервування та ліквідності.

Нарахування процентів за залученими коштами здійснюється відповідно до умов договору, але не рідше одного разу на місяць.

На сьогоднішній день у світовій банківській практиці інтегрований підхід до управління активами і пасивами банку більшістю фахівців визнано єдиним раціональним способом управління, здатним забезпечити виживання банку у висококонкурентному ринковому середовищі. У міжнародній банківській практиці застосовують інтегрований підхід до управління, який включає методи об'єднання та поділу джерел фінансування і забезпечує більшу гнучкість під час управління активами та зобов'язаннями банку. Перевагою інтегрованого підходу є можливість отримання максимального прибутку за прийнятного рівня ризику, а також реалізація зваженого підходу до управління ліквідністю завдяки точнішому визначенню потреби в ліквідних коштах.

Основою формування ресурсної бази банків та необхідною умовою її забезпечення є власний капітал, який є одним із найважливіших показників їх діяльності. Зміцнення ресурсної бази, інтеграція вітчизняної банківської системи у світове співтовариство значною мірою залежить від зростання

обсягів власного капіталу українських банків. Відтак особливого значення набувають питання ефективного використання та збереження капіталу банку.

Пошук адекватних підходів до розв'язання проблеми нарощування капіталізації банківської системи має перебувати у площині вирішення питання про джерела надходжень коштів та про формування складових капіталу банків, які можуть бути збільшені за цей рахунок.

До основних напрямів подальшої капіталізації банківської системи і підвищення ефективності функціонування банківського капіталу можна віднести:

- урегулювання дивідендної політики – вона має бути збалансованою і стабільною;
- регулювання розміру капіталу державою; таке регулювання здійснюється в основному з метою зменшення ризику банкрутства;
- підтримку довіри населення до банківської системи країни.

Отже, банкам слід продовжувати процес накопичення власного капіталу, збільшувати акціонерний капітал, раціонально управляти власним капіталом. Успішність подальшої капіталізації банківської системи нашої країни залежить від вибраних самими банками методів і способів управління капіталом.

Оптимізація депозитної політики банку відіграє важливу роль в управлінні пасивними операціями банку. Стратегічні інструменти управління депозитними операціями банку включають заходи, спрямовані на зміцнення його позицій на депозитному ринку, що передбачає врахування всього комплексу чинників, які створюють зовнішнє середовище для банківської діяльності. Тактичні інструменти управління депозитів у банку включають заходи поліпшення внутрішньої організації депозитної роботи: вдосконалення правил і порядку здійснення депозитних угод, поліпшення роботи персоналу банку, який займається пасивними операціями, пошук нових форм роботи з клієнтами, зменшення ймовірності ризику та нерациональних рішень тощо. У стратегічному плані управління депозитною діяльністю банку спирається на маркетинг депозитного ринку, регулювання попиту і пропозиції депозитних

послуг. У тактичному плані управління депозитними операціями банку передбачає налагодження чіткого моніторингу кількості та якості свого депозитного портфеля.

Гарантією успішного управління депозитними операціями є взаємовигідні відносини між банком і клієнтом. Щоб збільшити депозитні залучення, банк повинен ретельно і постійно вивчати інтереси і запити вкладників. Важливо, щоб банк надавав вкладникам найзручніші форми депозитного обслуговування, які б зводили до мінімуму витрати ним часу.

Проаналізувавши методику визначення інтегрального показника ліквідності банку та здійснивши необхідні розрахунки, ми дійшли висновку, що ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ» належить до 2 групи банків, що означає, що управління ресурсним потенціалом банку забезпечує нормальний рівень фінансової стійкості та достатнє ресурсне забезпечення. Але з метою уникнення надлишкової ліквідності банку необхідно використовувати інтегрований підхід до управління залученими ресурсами; встановити оптимальне співвідношення між окремими видами активів і пасивів, яке визначається показниками ліквідності та банківськими ризиками і дозволяє банку своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання; збільшувати обсяги кредитування фізичних та юридичних осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III.
2. Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами: Положення від 03.12.2003 року № 516.
3. Про затвердження Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів для банків України та філій іноземних банків в Україні: Постанова Правління НБУ від 16.03.2006 р. № 91.
4. Андрушків Т. Депозитна політика комерційного банку та напрями її вдосконалення в умовах економічної кризи / Т. андрушків // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2012. – Вип. 17. – С. 3–13.
5. Банківська діяльність (вітчизняний та зарубіжний досвід): Навч. посібник. – К.: Професіонал, 2008. – 320 с.
6. Банківський менеджмент [Текст]: Навчальний посібник / О.А. Кириченко, І.В. Гіленко, С. Роголь та ін. – К.: Знання-Прес, 2002. – 438 с.
7. Банковское дело / Под ред. О. И. Лаврушина. — М.: Банковский и биржевой науч.-консульт. центр, 1992. — 428 с.
8. Бартош О. Управління залученими ресурсами банку / О. Бартош// Вісник УБС НБУ. – 2012. – № 3. – С. 97–101.
9. Бартош О. М. Депозитна політика банку та основні етапи її формування/ О. М. Бартош // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2008. – № 3. – С. 97–101.
10. Білик О. І. Основні принципи формування заощаджень України / О. І. Білик // Регіональна економіка. – 2013. - № 5. – С. 17-24.
11. Бондар О.П. Особливості оцінки ефективності депозитної політики банку / О.П. Бондар, К.О. Степанова // Економічний форум. – 2013. - № 8. – С. 12-16.

12. Вареник В.А. Проблеми оцінки достатності банківського капіталу / М.А. Вареник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.7. – С. 25-27.
13. Васильченко З. М. Кошти населення у формуванні фінансових ресурсів банків / З. М. Васильченко // Фінанси України. – 2002. – № 4. – С. 94–104.
14. Васюренко, О. В. Банківські операції [Текст] : навч. посіб. / О. В. Васюренко; Вища освіта ХХІ століття. – 6-те вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2000. – 243 с.
15. Власенко О. О. Розвиток українського ринку депозитів для фізичних осіб / О. О. Власенко // Фінанси України. – 2006. – № 3. – С. 74 – 79.
16. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа [Текст] : підруч. / О. Д. Вовчак, Н.М. Руцишин, Т. Я. Андрейків. – К. : Знання, 2008 р. – 564 с.
17. Волик Н.Г. Удосконалення процесу управління залученими ресурсами банку / Н.Г. Волик, В.В. Войченко. – Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 19.3. – С. 101-106.
18. Волохата В.Є. Фактори формування депозитних ресурсів банку / В.Є. Волохата // БізнесІнформ. – 2013. - № 8. – С. 310-316.
19. Гайдай В. Економічна сутність банківського капіталу / Валентина Гайдай // Економічний аналіз. – 2013. – Вип. 7. – С. 137-140.
20. Герасименко В. Управління залученим капіталом банку в Україні в умовах фінансової кризи / В. Герасименко, Р. Герасименко // Вісник НБУ. – 2012. – Жовтень. – С. 12-17.
21. Гладких Д. Структура банківських кредитів і залучення коштів як дзеркало економічного здоров'я держави / Д. Гладких // Вісник Національного банку України. – 2012. – № 11. – С. 26–33.
22. Глебова Н. В. Облік у банках : навч. посібник / Н. В. Глебова, Л. М. Стиренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 308 с.
23. Данилова Т. Н. Применение финансовых моделей для исследования кредитно-депозитных стратегий деятельности коммерческого банка / Т. Н. Данилова, А. В. Решетов // Финансы и кредит. – 2008. – № 32. – С. 4 – 30.

24. Демківський, А. В. Гроші та кредит [Текст] : навч. посіб. / А. В. Демківський. – К. : Дакор, 2007. – 528 с.
25. Деревська О. Активно-пасивні операції та управління ліквідністю банківської установи [Текст] / О. Деревська // Вісник НБУ. – 2008. – Липень. – С. 44–50.
26. Дмитрієва О. А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку // Фінанси України. — 2012. — № 5. — С. 138—144.
27. Довгань Ж. Аналіз релевантних факторів забезпечення фінансової стійкості банківської системи України / Ж. Довгань // Збірник наукових праць ТНЕУ. – 2011. - № 14. – С. 24-30.
28. Довгань Ж. Основи комплексного управління активами та пасивами банку [Текст] / Ж. Довгань // Світ фінансів. – 2008. - № 2 (15). – С. 64-69.
29. Єрмошенко М. М. Інформаційно-аналітична підтримка аналізу діяльності комерційних банків // Актуальні проблеми економіки (укр.). — 2010. — № 10. — С. 59—68.
30. Завадська Д. Оптимізація кредитно–депозитної стратегії комерційного банку / Д. Завадська // Банківська справа. – 2012. – № 3. – С. 87–91.
31. Зайцев О. Свежие инновации» для роста депозитов / О. Зайцев // Банковская практика за рубежом. – 2008. – № 12. – С. 76 – 80.
32. Землячов С.В. Класифікація ресурсів комерційних банків на сучасному етапі розвитку банківської діяльності / С.В. Землячов // Фінанси, облік, банки. – 2012. - № 1(17). – С. 151-160.
33. Ігнатова О. М. Романченко В. В. Статистичний аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку депозитної бази українських банків // Науковий вісник Ужгородського університету. — 2012. — 37 с.
34. Котковський В.С. Банківські операції : навчальний посібник/ В.С. Котковський О.В. Неізнана; Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ "КНЕУ ім. В. Гетьмана", Криворізький економ. ін-т. – К.: Кондор, 2011. – 498 с.
35. Кириленко В. Аналіз депозитної бази банку / В. Кириленко // Банківська справа. – 2011. – № 5. – С. 31–38.

36. Косова Т.Д. Аналіз банківської діяльності: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 486 с.
37. Криклій, А. С. Банківський капітал: соціально-економічна сутність, склад та призначення / А. С. Криклій, М. О. Боровікова // Фондовый рынок. – 2010. – № 39. – С. 12-15.
38. Кутідзе, Л. С. Структура залучення фінансових ресурсів комерційним банком: деформація під впливом світової фінансової кризи [Текст] / Л. С. Кутідзе // Економічний простір. – 2009. – № 23/2. – С. 18.
39. Ларионова И. В. Управление активами и пассивами в коммерческом банке [Текст] / И. В. Ларионова. – М. : "Консалтбанкир"; 2003. – 213 с.
40. Маршалл Дж. Ф., Бансал В. К. Финансовая инженерия: Полное руководство по финансовым нововведениям / Пер. с англ. — М.: ИНФРА-М, 1998. — 784 с.
41. Масленіков В.В. Зарубіжні банківські системи / В.В. Масленіков // Економіка, фінанси , право – 2010. - №10. – С. 15-20.
42. Мельниченко А. О. Страхування депозитів як антикризовий метод банківської системи// Інвестиції: практика та досвід.- 2010.- №11.- С. 53-55.
43. Мещеряков А. А. Управління активами та пасивами банку як основа побудови його внутрішньої економіки [Текст] / А. А. Мещеряков // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 5. – С. 177–184.
44. Міщенко В.І. Удосконалення регулювання капіталу банків / В.І. Міщенко, О.П. Кандиба // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2012. - № 5. – С. 81-84.
45. Мордань Є.Ю. Сутність, роль та значення банківської системи на сучасному етапі / Є.Ю. Мордань // Сталий розвиток економіки. – 2012. - № 4(14). – С. 339-344.
46. Неізнана О. В. Операції комерційних банків по залученню коштів: сучасні технології та світові тенденції розвитку / О. В. Неізнана // Фондовый рынок. – 2011. – № 31. – С. 2 – 6.

47. Павленко Л.Д. Елементи системи ціноутворення на банківські продукти / Л.Д. Павленко // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2011. - № 3(12). – С. 189-192.
48. Павленко, Л. Д. Методи ціноутворення на банківські продукти [Текст] / Л. Д. Павленко // Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (20-21 жовтня 2011 р.) / ЧІБС; ДВНЗ «УАБС НБУ». — Черкаси, 2011. — С. 122-124.
49. Панасенко Г. О. Теоретичні засади оптимальних рішень у процесі формування ресурсного потенціалу банку і забезпечення його фінансової стабільності // Економіка і управління. — К.: Європ. ун-т, 2012. — № 4 (34). — С. 54—60.
50. Поречкіна Л. С., Шульга Н. П., Мельникова І. М. Методологічні аспекти розробки меморандуму депозитної політики комерційного банку // Фінанси України. — 2011. — № 8. — С. 99—106.
51. Притуляк Н.М. Сутність та види депозитних ресурсів / Н.М. Притуляк // Економіст. – 2012. - № 12. – С. 44-49.
52. Рисін В. В. Складові елементи ефективної ресурсної політики комерційного банку / В. В. Рисін // Регіональна економіка. — 2012. — № 3. — С. 115—120.
53. Роуз П. С. Банковский менеджмент / Пер. с англ. — М.: Дело ЛТД, 1995. — 768 с.
54. Савіна Л.О. Комплексне управління активами та пасивами комерційного банку [Текст] / Л.О. Савіна // Сталій розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2009. - № 7. – С. 152-155.
55. Савлук, М. І. Гроші та кредит [Текст] : підруч. / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; за заг. ред. М. І. Савлука. – 4-те вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2006. – 744 с.
56. Сало І.В. Фінансовий менеджмент банку : навч. посібн. / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2007. – 314 с.

57. Саннікова Н.С. Теоретичні та практичні аспекти ефективності депозитної політики банку / Н.С. Саннікова // Регіональна економіка. — 2012. — № 1. — С. 121-125.
58. Синки Дж. Управление финансами в коммерческих банках. — М.: Catallaxy, 1994. — 820 с.
59. Стойко О. Я. Банківські операції [Текст]: підруч. / ред. О. Я. Стойко. — К. : КУНЕС, 2002 р. — 252 с.
60. Тертична Н.В. Удосконалення механізму формування депозитної політики в банках України / [Н.В. Тертична] // Науковий вісник ЛНАУ. — 2012. - № 6. — С. 141-147.
61. Ткачук Н. М. Капітал банку як економічна категорія / Н.М. Ткачук // Актуальні проблеми економіки. — 2013. — № 11 (77). — С. 173–178.
62. Труш Г.В. Особливості формування депозитної політики комерційного банку // Г.В. Труш // Формування ринкової економіки. — 2012. - № 28. — С. 386-393.
63. Управління діяльністю банку: методологія і практика : монографія / О. В. Васюренко, І. М. Федосік, Л. В. Васюренко та ін. ; за ред. О. В. Васюренка ; НБУ УБС. — К. : УБС НБУ, 2008. — 230 с.
64. Федорчук І.В. Управління залученими ресурсами банку / І.В. Федорчук // Економічний форум. — 2013. - № 2. — С. 52-61.
65. Хімченко А.М. Природа та сутність банківського капіталу в сучасних умовах господарювання / А.М. Хімченко, О.О. Коршунова // Прометей. — 2010. - № 3(33). — С. 250-252.
66. Череп А. В. Банківські операції [Текст] : навч. посіб. / А. В. Череп, О. Ф. Андросова. — К. : Кондор, 2008. — 410 с.
67. Череп А. Депозитна політика і її роль в забезпеченні стійкості комерційного банку / А. Череп, Т. Двигун // Схід. — 2012. — № 7 (104). — С. 62-65.

68. Шараєвський Д. В. Ефективність діяльності банківської системи як запорука сталого економічного розвитку / Д. В. Шараєвський // Економіка та держава. - 2011. - №7. - С. 83-85.
69. Шиліна Д. Ф. Основи формування залучених ресурсів банку / Д.Ф. Шиліна // Регіональна економіка. - 2013. - № 2. - С. 44-51.
70. Шинкаренко О.М. Проблеми питання оптимізації структури активів та пасивів / О.М. Шинкаренко // Збірник наукових праць ЧДТУ. - 2009. - №21. - С. 45-47.
71. Ширинская Е. Б., Пономарева Н. А., Купчинский В. А. Финансово-аналитическая служба в банке: Практ. пособие. — М.: ФБК-ПРЕСС, 1998. — 144 с.
72. Янішевська І.І. Роль державного регулювання у процесі ціноутворення на банківські продукти / І.І. Янішевська // вісник Університету банківської справи НБУ. - 2012. - № 2(14). - С. 267-271.
73. Офіційний сайт Prostobank.ua.[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.prostobank.ua/>.
74. Офіційний сайт ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.bisbank.com.ua/pro-bank/>.
75. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
76. Олексенко М.В. Депозитна політика комерційних банків України на сучасному етапі. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://kasinski.pro/naukovistatti/oleksenko.pdf>.
77. Основні показники діяльності банків. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

Додаток А

Примітка. Кошти клієнтів до звіту про фінансовий стан банку.

ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОПІДЖЕНЬ»

Проміжна скорочена фінансова звітність

за період, що закінчився 30 вересня 2018 року
(у тисячах гривень, якщо не зазначено інше)

11. Інші фінансові активи

11.1 Інші фінансові активи

	30 вересня 2018 року	31 грудня 2017 року
Дебіторська заборгованість за операціями з клієнтами	892	306
Дебіторська заборгованість за операціями з банками	30 672	14 188
Дебіторська заборгованість за операціями з платіжними картками	12 104	5 367
Дебіторська заборгованість за операціями з іншими фінансовими інструментами	1 349	212
Грошові кошти з обмеженим правом використання	21 343	15 748
Інші фінансові активи	5 408	5 611
Резерв під знецінення інших фінансових активів	(4 905)	(1 212)
Усього інших фінансових активів за мінусом резервів	66 863	40 220

У статті «Грошові кошти з обмеженим правом користування» показано залишки за балансовим рахунком «Кошти банку у розрахунках», на якому обліковується гарантійний депозит у ПАТ АБ «Підземний» та ПАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» із забезпечення виконання зобов'язань по договору про підтримку членства в МПС VISA.

11.2 Аналіз зміни резерву під знецінення інших фінансових активів за період, що закінчився 30 вересня 2018 року

	Дебіторська заборгованість за операціями з банками	Дебіторська заборгованість за операціями з клієнтами	Грошові кошти з обмеженим правом користування	Інші фінансові активи	Усього
Залишок за станом на початок періоду	(749)	-	-	(463)	(1 212)
(Збільшення)/зменшення резерву	(960)	(10)	(1 237)	(1 486)	(3 693)
Залишок за станом на кінець періоду	(1 709)	(10)	(1 237)	(1 949)	(4 905)

11.3 Аналіз зміни резерву під знецінення інших фінансових активів за період, що закінчився 30 вересня 2017 року

	Дебіторська заборгованість за операціями з банками	Дебіторська заборгованість за операціями з клієнтами	Інші фінансові активи	Усього
Залишок за станом на початок періоду	(860)	-	(79)	(939)
(Збільшення)/зменшення резерву	-	-	(219)	(219)
Курсові різниці	110	-	-	110
Залишок за станом на кінець періоду	(750)	-	(298)	(1 048)

12. Інші активи

	30 вересня 2018 року	31 грудня 2017 року
Дебіторська заборгованість з придбання активів	480	2 282
Передоплата за послуги	400	1 244
Дорогоцінні метали	119	402
Інші активи у т.ч.	6 573	3 546
Витрати майбутніх періодів	6 401	3 307
Резерв	(312)	(1 782)
Усього інших активів за мінусом резервів	7 260	5 692

Витрати майбутніх періодів включають:

станом на 30.09.2018 року: оренда – 2 814 тис. грн, постачання та впровадження програмного забезпечення – 1 553 тис. грн, оренда ПТКС – 1 222 тис. грн, комунальні послуги 92 тис. грн, аудит – 139 тис. грн, відпускні майбутніх періодів – 114 тис. грн, річна підтримка Swift – 51 тис. грн;

станом на 31.12.2017 року: оренда – 2 468 тис. грн, аудит – 165 тис. грн, комунальні послуги 175 тис. грн, відпускні майбутніх періодів – 119 тис. грн.

13. Кошти клієнтів

	30 вересня 2018 року	31 грудня 2017 року
Державні та громадські організації:		
поточні рахунки	690	969
Інші юридичні особи	690	969
поточні рахунки	1 749 406	2 177 138
страхові кошти	315 786	563 049
Фізичні особи:		
поточні рахунки	1 433 620	1 614 089
страхові кошти	1 793 024	1 575 223
поточні рахунки	172 101	122 719
страхові кошти	1 620 923	1 452 504
Усього коштів клієнтів	3 543 120	3 753 330